

El gust per la lectura 2023-2024

Paraules, flors i pólvora,
de Cinta Arasa

Orientacions didàctiques per al professorat

Batxillerat

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

El gust per la lectura 2023 – 2024

Batxillerat

Orientacions didàctiques per al professorat

Subdirecció General de Llengües

Servei de Suports i Recursos Lingüístics

Helena Pol Salvà

Atès el caràcter docent d'aquesta publicació, per a la citació de fragments de textos d'altri i la reproducció de fotografies procedents d'obres publicades (de les quals se cita adequadament la font i el nom de l'autor) ens acollim al dret de citació reconegut a l'article 32.1 del text refós de la Llei de propietat intel·lectual, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1996, de 12 d'abril, i a l'article 10.2 del Conveni de Berna per a la protecció de les obres literàries i artístiques, de 9 de setembre de 1886; i, per tant, està exempta de la necessitat d'autorització i abonament dels drets d'autor.

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se n'esmenti l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual que la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a: [Creative Commons — Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 4.0 Internacional — CC BY-NC-SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

BESCAT
BIBLIOTECAS ESCOLARS
DE CATALUNYA

Índex de continguts

Presentació	3
Educació literària al nou currículum de batxillerat	4
Els tres components de l'enfocament competencial del batxillerat.....	7
Les competències específiques de Llengua Catalana i Literatura i Literatura Catalana ..	8
Orientacions sobre com treballar la literatura al batxillerat.....	10
Paraules, flors i pólvora: un exercici d'intertextualitat	18
Mercè Rodoreda i Gurguí, un referent literari actual	20
Un tramvia anomenat text	28
Compartim la lectura: activitats finals.....	47
Solucionari	54
Bibliografia.....	65

Presentació

Aquesta guia de lectura amplia el ventall de propostes del programa «El gust per la lectura», per tal d'oferir diverses opcions als docents de batxillerat, tot i que també es pot dur a terme a l'etapa de final d'ESO o bé a Educació d'adults. La tria d'aquesta lectura obeeix a la possibilitat de conèixer una de les escriptores referents de la literatura catalana, Mercè Rodoreda, des d'una altra perspectiva. M'explico: les obres de Mercè Rodoreda fa anys que són presents a les aules catalanes, però el llibre *Paraules, flors i pólvora* de Cinta Arasa ens permet, sempre des de la ficció, apropiarnos a la Mercè Rodoreda adolescent.

Aquest fet ens ofereix alhora una perspectiva de l'obra rodolediana des de la literatura comparada, és a dir, posar en pràctica un exercici d'intertextualitat i un diàleg entre obres diferents. Tota obra literària beu de fonts diverses, de lectures buscades o recordades, del pòsit del creador quan escriu. Crec que el terme *intertextualitat* s'adequa a l'estudi de l'obra perquè la mateixa autora reconeix en l'epíleg que «[...] *Paraules, flors i pólvora* és un intent de compartir aquesta passió per la figura i l'obra de Mercè Rodoreda, sobretot entre les i els joves que, per edat, estan a punt de descobrir-la com a lectors adults.»¹

En els documents «Educació literària al nou currículum de batxillerat» i «Orientacions de la Literatura al batxillerat» s'ofereixen pautes per a l'estudi de la literatura que han estat referència per a l'elaboració de les activitats que proposem en aquest dossier. A partir de l'estudi de les tècniques narratives, no sempre amb prou temps per a aprofundir-hi a l'aula, aquesta lectura pot ajudar a millorar la iniciació a la lectura des de la perspectiva de la intertextualitat, el diàleg entre textos de diferents autors.

El programa "El gust per la lectura" ha d'ajudar a incorporar noves lectures per tal d'ampliar el bagatge lector dels estudiants en totes les etapes del seu aprenentatge. El desenvolupament de l'hàbit lector contribueix a millorar les capacitats comunicatives, orals i escrites, a tenir una actitud crítica davant la realitat, a crear un clima de convivència i intercanvi d'opinions, i a millorar els coneixements de la llengua catalana.

En aquest sentit, i tenint presents les mancances dels alumnes en l'hàbit lector, es proposa un seguit d'activitats molt variades que donen suport a l'acte de llegir i a l'acte d'escriure, per tal d'endinsar-los en els mecanismes de la lectura, però també de l'escriptura.

¹ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 217-223.

Educació literària al nou currículum de batxillerat

En el decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat s'explicita les competències en l'Educació literària a 1r i 2n de batxillerat².

Els sabers, entesos com el conjunt de coneixements, destreses, valors i actituds, es formulen amb relació a contextos en què es pot desenvolupar l'aprenentatge competencial. Els i les docents poden incorporar contextos alternatius si ho consideren pertinent. Per tal de facilitar els aprenentatges i el desenvolupament de les competències específiques corresponents, el professorat pot valorar la possibilitat d'organitzar els sabers de la matèria, o de les diferents matèries coordinades en un àmbit, a partir de situacions.

Les situacions permeten programar el curs de qualsevol nivell, matèria o àmbit a partir d'una col·lecció o seqüència de reptes, contextos i circumstàncies del món real, dels quals deriven preguntes que cal contestar i que entrellacen els sabers, és a dir, els coneixements, les destreses, els valors i les actituds, amb les capacitats que sustenten l'enfocament competencial dels aprenentatges, la qual cosa modifica la planificació habitual d'adquisició de sabers i competències basada en la lògica acadèmica pròpia de les àrees de coneixement o matèries, plasmada en la seqüència tradicional dels temes disciplinaris. Es pretén acostar-se a la lògica de l'aprenent per donar sentit als seus aprenentatges basant-se en la seqüència de contextos rellevants plasmats en les situacions.

Respecte al tercer bloc de continguts del currículum de batxillerat, l'educació literària, es diferencia entre 1r i 2n de batxillerat.

A 1r de batxillerat es treballarà la **lectura autònoma: processos i estratègies** i es recomana:

- La lectura d'obres relacionades amb les propostes de lectura guiada que suscitin reflexió sobre el propi itinerari lector, així com la inserció d'aquestes obres en el debat interpretatiu de la cultura, amb especial atenció als sabers següents:

² Vegeu l'annex 2, Matèries de batxillerat, del Decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat.

- Selecció de les obres rellevants, incloent-hi l'assaig literari i formes actuals de producció i consum literari, amb l'ajuda de recomanacions especialitzades.
- Participació activa en el circuit literari i lector i en altres experiències culturals en un context presencial i digital. Utilització autònoma de tota mena de biblioteques.
- Expressió argumentada dels gustos lectors personals. Diversificació del corpus llegit, atenent els circuits comercials del llibre i distingint entre literatura canònica i de consum, clàssics i best-sellers.
- Comunicació de l'experiència lectora utilitzant un metallenguatge específic i atenent aspectes temàtics, de gènere i subgènere, elements de l'estructura i de l'estil, i valors ètics i estètics de les obres.
- Mobilització de l'experiència personal, lectora i cultural per establir vincles entre l'obra llegida i aspectes de l'actualitat i altres manifestacions literàries o artístiques.
- Recomanació de les lectures en suports variats, atenent aspectes temàtics, formals i intertextuals.

A 2n de batxillerat es treballarà la **lectura guiada: processos i estratègies**

- La lectura i anàlisi d'obres rellevants de les literatures catalana, castellana i hispanoamericana, des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI, inscrites en itineraris temàtics o de gènere, amb especial atenció als aspectes següents:
 - Construcció compartida de la interpretació de les obres per mitjà de discussions o converses literàries.
 - Anàlisi dels elements constitutius del gènere literari i de la seva relació amb el sentit de l'obra, i dels efectes d'aquests elements i dels seus recursos expressius en la recepció del lector.
 - Utilització de la informació sociohistòrica, cultural i artística per interpretar les obres i comprendre el lloc que ocupen en la tradició literària.
 - Establiment de vincles intertextuals entre obres i altres manifestacions artístiques en funció de gèneres, temes, tòpics, estructures i llenguatges. Reflexió al voltant dels elements de continuïtat i ruptura. Gèneres: novel·la, narració breu, teatre, poesia, assaig, etc. Temes: amor, amistat, mort, viatge, etc. Tòpics: *amor post mortem*, *aurea mediocritas*, *beatus ille*, *carpe diem*, *contemptus mundi*, *descriptio puellae*, *donna angelicata*, *homo*

viator, locus amoenus, memento mori, omnia mors aequat, quotidie morimur, somnium, imago mortis, tempus fugit, theatrum mundi, ubi sunt, vanitas vanitatum, venatus amoris, vita flumens, etc.

- Expressió argumentada de la interpretació dels textos, integrant els diferents aspectes analitzats i atenent els seus valors culturals, ètics i estètics. Lectura amb perspectiva de gènere.
- Lectura expressiva, dramatització i recitat d'obres i fragments literaris atenent els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.
- Creació de textos d'intenció literària a partir de les obres llegides.

Seguint el nou currículum de batxillerat, la matèria de modalitat de Literatura catalana «[...] continua el traçat seguit per a l'educació literària en l'etapa anterior, al temps que complementa l'abordada en Llengua Catalana i Literatura de batxillerat».

Constitueix un espai privilegiat per al desenvolupament de les dues modalitats de lectura literària estudiades al llarg de tota l'escolarització —la lectura guiada i la lectura autònoma— afavorint la confluència dels canons respectius i de les seves formes de gaudi. D'aquesta manera, adolescents i joves s'allunyen de mica en mica de la mera lectura identificativa i argumental d'obres properes al seu àmbit d'experiències, per accedir a obres complexes que reclamen habilitats d'interpretació més consolidades i que obren la mirada a altres marcs culturals, èpoques i corrents estètics.

La matèria vol contribuir a un mapa de referències compartides —obres i autors del patrimoni literari en llengua catalana; moviments estètics; gèneres i subgèneres, i temes, tòpics, arquetips, símbols, etc. recurrents al llarg de la història—, alhora que convida al qüestionament crític d'un canó que ha deixat fora gran part de les obres escrites per dones. L'ampliació dels imaginaris contribueix sens dubte a la cohesió social, l'educació intercultural i la coeducació. La lectura compartida i autònoma de clàssics de la literatura catalana, la deliberació argumentada, el desenvolupament de processos d'indagació o les activitats d'apropriació i de recreació dels clàssics contribueixen així al desenvolupament del conjunt de les competències clau.

Aquesta matèria ha de contribuir a capacitar l'alumnat per fer una gestió eficaç de la informació en els processos de selecció, reelaboració i construcció de coneixement.

L'enfocament que s'adopti ha de capacitar els estudiants per aplicar de forma integrada els sabers desenvolupats, ja sigui en la producció de textos que responguin a un format i una situació determinats o en el disseny d'una recerca o el desenvolupament de solucions a problemes aplicats en contextos diversos, etc. De la mateixa manera, la

matèria ha de fer possible que, partint dels aprenentatges desenvolupats i de la capacitat d'argumentació, amb criteris lògics i ètics, l'alumnat adopti una posició convenientment justificada i prengui decisions coherents davant d'una problemàtica.

Els tres components de l'enfocament competencial del batxillerat

L'enfocament competencial s'orienta cap a un tipus d'aprenentatge profund i funcional, en el qual allò que s'aprèn es pot utilitzar en contextos diferents, perdura al llarg del temps i permet resoldre problemes en situacions reals. Combina capacitats amb continguts que intervenen en situacions reals.

Dins de les competències clau que es recullen en el Decret del batxillerat, hi ha tres components que es consideren primordials per satisfer les necessitats integrals d'aprenentatge de l'alumnat de batxillerat, tant per al seu desenvolupament personal i vital (cognitiu i socioemocional) com acadèmic i professional (punt d'inici d'estudis superiors de qualsevol tipus).

Aquesta obra ens permet treballar els tres components transversals del currículum del batxillerat: **la gestió i comunicació de la informació, la resolució de problemes a partir de l'aplicació integrada dels aprenentatges i el judici i pensament crític.**

La gestió i comunicació de la informació consisteix a cercar informació amb relació a un problema o temàtica pròpia de la matèria, en fonts diversificades, analitzar-la, contrastar-la, sintetitzar-la i valorar-ne la fiabilitat per tal de construir coneixement que possibiliti la presa de decisions fonamentades i l'elaboració de produccions posteriors. Inclou l'ús dels coneixements previs curriculars.

Resolució de problemes a partir de l'aplicació integrada dels aprenentatges consisteix a mobilitzar els aprenentatges adquirits propis de la matèria, així com manejar els recursos disponibles i diferents formes de raonament, per interpretar i donar resposta a varietat de situacions, independentment de la disciplina de la qual provinquin.

El judici i pensament crític consisteix a analitzar, interpretar i avaluar, amb criteris lògics i des d'una perspectiva ètica, la consistència dels raonaments, la pertinença de les decisions, les conseqüències derivades d'un acte o la resolució d'una problemàtica amb relació als continguts d'una matèria, per tal de prendre decisions i actuar conseqüentment.

En diverses activitats, els alumnes hauran de cercar informació sobre el període històric en el qual s'inscriu la novel·la i sobre d'altres aspectes relacionats amb l'obra de Mercè Rodoreda. Respecte a la resolució de problemes a partir de l'aplicació integrada dels aprenentatges, l'obra permet establir paral·lelismes, per exemple, entre el període històric de la dictadura de Primo de Rivera i la situació de la llengua catalana amb d'altres episodis de la història de Catalunya a partir d'algunes de les activitats plantejades.

Cal orientar els alumnes en l'anàlisi i el contrast de la informació resultant per tal d'elaborar coneixement i relacionar-lo amb altres temàtiques o obres literàries. Quant al judici i pensament crític, és present en activitats relacionades amb la presa de posicionament i opinió davant determinats temes, sobretot històrics i socials, que es planteja als alumnes.

Les competències específiques de Llengua Catalana i Literatura i Literatura Catalana

Aquesta lectura ens permet treballar, a partir de les activitats plantejades posteriorment, les competències específiques de Llengua Catalana i Literatura següents:

Competència 1. Explicar i apreciar la diversitat lingüística del món a partir del coneixement de la realitat plurilingüe i pluricultural de Catalunya i d'Espanya, i les seves varietats dialectals, així com de la reflexió sobre els fenòmens del contacte entre llengües, per afavorir el raonament interlingüístic, refutar els estereotips i prejudicis lingüístics i valorar aquesta diversitat com a font de patrimoni cultural.

Competència 3. Produir textos orals i multimodals, amb atenció preferent als textos acadèmics, amb el rigor, la coherència, la fluïdesa i el registre adequats, atenent les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius, i participar en interaccions orals amb una actitud cooperativa i respectuosa, tant per construir coneixement i establir vincles personals, com per intervenir de manera activa i informada en diferents contextos socials.

Competència 4. Comprendre, interpretar i valorar, amb sentit crític i diferents propòsits de lectura, textos escrits i multimodals, amb especial atenció a textos acadèmics i dels mitjans de comunicació, reconeixent el sentit global i les idees principals i secundàries, integrant la informació explícita i fent les inferències necessàries, identificant la intenció de l'emissor, reflexionant sobre el contingut i la forma, i avaluant-ne la qualitat i fiabilitat per tal de construir coneixement i donar resposta a necessitats i interessos comunicatius diversos.

Competència 5. Produir textos escrits i multimodals coherents, cohesionats, adequats i correctes, amb especial atenció als gèneres discursius de l'àmbit acadèmic i amb regulació

dels iguals i autoregulació autònoma, per construir coneixement i donar resposta de manera informada, eficaç i creativa a propòsits comunicatius concrets.

Competència 6. Seleccionar i contrastar informació procedent de diferents fonts, avaluant-ne la fiabilitat i la pertinència en funció dels objectius de lectura i evitant els riscos de manipulació i desinformació, i integrar-la i transformar-la en coneixement per comunicar-la adoptant un punt de vista crític i personal alhora que respectuós amb la propietat intel·lectual, especialment en el marc de la realització de treballs d'investigació sobre temes del currículum.

Competència 7. Seleccionar i llegir de manera autònoma obres rellevants de la literatura contemporània com a font de plaer i coneixement, configurant un itinerari lector que s'enriqueixi progressivament quant a diversitat, complexitat i qualitat de les obres, i compartir experiències lectores, per construir la pròpia identitat lectora i gaudir de la dimensió social de la lectura.

Competència 8. Llegir, interpretar i valorar obres rellevants de la literatura catalana, castellana i hispanoamericana, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals, per establir vincles entre textos diversos que configurin un mapa cultural i eixamplin les possibilitats de gaudir de la literatura i de crear textos d'intenció literària.

La lectura i el treball de la comprensió i la interpretació de l'obra també possibilita treballar les competències de la matèria de **Literatura Catalana** següents:

Competència 1. Llegir, interpretar i valorar clàssics de la literatura catalana atenent tant les relacions internes dels elements constitutius del gènere i les seves funcions en les obres, com les relacions externes de les obres amb el seu context de producció i la seva inscripció en la tradició cultural, per eixamplar les possibilitats de gaudi de la literatura.

Competència 2. Llegir de manera autònoma clàssics de la literatura catalana com a font de plaer i coneixement, compartir experiències de lectura i crear textos d'intenció literària, per construir la pròpia identitat lectora, gaudir de la dimensió social de la lectura i estimular la creativitat literària i artística.

Competència 3. Establir vincles entre obres de diferents èpoques, contextos, gèneres i llenguatges artístics, reconeixent semblances i diferències en funció dels respectius contextos de producció i de la interrelació entre literatura i societat, per constatar l'existència d'universals temàtics i de vies formals recurrents al llarg de la història de la cultura.

Competència 4. Consolidar un marc de referències compartides a partir del coneixement d'alguns trets dels principals moviments estètics i d'algunes de les obres literàries més rellevants del patrimoni en llengua catalana, per construir un mapa cultural en el qual inscriure les experiències literàries i culturals personals.

Orientacions sobre com treballar la literatura al batxillerat

Amb el document «Aspectes específics de la lectura guiada al batxillerat»³ es pretén donar resposta als docents en l'estudi i el treball de la literatura en l'etapa del batxillerat.

La competència específica 8 de Llengua Catalana i Literatura i Llengua Castellana i Literatura, relativa a la lectura guiada (vegeu l'annex 2, Matèries de batxillerat, del Decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat, p. 325-326) es descriu de la següent manera:

Llegir, interpretar i valorar obres rellevants de la literatura catalana, castellana i hispanoamericana, utilitzant un metallenguatge específic i mobilitzant l'experiència biogràfica i els coneixements literaris i culturals, per establir vincles entre textos diversos que configurin un mapa cultural i eixamplin les possibilitats de gaudir de la literatura i de crear textos d'intenció literària.

El propòsit d'aquesta competència és el mateix que es troba en la descripció dels aprenentatges de la lectura guiada en l'educació secundària obligatòria. Per això, s'han elaborat unes orientacions sobre la planificació de la lectura guiada tant per a l'ESO⁴ com per al batxillerat que es poden consultar als espais web d'[El nou currículum](#) i d'[Educació literària](#) del Departament d'Educació, i que complementen aquest document.

En aquest document, es detallen: «Aspectes específics de la lectura guiada al batxillerat», «Organització de les obres en itineraris», «Ús de la proposta d'obres en la programació d'aula» i «Exemples d'activitats per a l'avaluació competencial». També hi ha un apartat dedicat a les matèries de modalitat, Literatura Catalana i Literatura Castellana.

En els aspectes específics de la lectura guiada al batxillerat, es proposa fer una ampliació progressiva de les bases que s'han posat a l'ESO, amb l'objectiu d'aprofundir en:

- La familiarització en el funcionament de la comunicació literària en la nostra societat.

³ Vegeu [El nou currículum de batxillerat](#) i [Orientacions per a l'estudi de la literatura al batxillerat](#).

⁴ Vegeu [Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica](#).

- El coneixement de les característiques dels gèneres segons com es concreten i manifesten en els textos llegits.
- La capacitat d'expressar les valoracions sobre els textos amb argumentacions sòlides, fonamentades i que utilitzin metallenguatge adequat.
- El coneixement de les funcions que compleixen els diferents aspectes i elements literaris.
- La possibilitat d'establir relacions entre diferents obres, gèneres, autors i entre aquests i altres manifestacions artístiques i culturals per arribar a interpretacions més elaborades i complexes de les obres.
- La capacitat d'integrar els coneixements literaris en les pròpies produccions amb intenció literària.

A més a més, cal intensificar i centrar la lectura guiada del batxillerat en:

- La influència del context cultural en les manifestacions literàries per tal de configurar un mapa cultural del fenomen literari des de l'experiència de la lectura dels textos (des dels darrers cursos de l'ESO).
- L'evolució de les formes i gèneres.
- La perspectiva estètica.

Es remarca que «la modalitat de lectura guiada pretén afavorir que l'alumnat s'apropii de textos rellevants del patrimoni literari propi i universal i facilitar, alhora, formes de fruïció que vagin més enllà de la lectura purament identificativa o argumental». El progrés s'estableix quan s'avança cap a lectures cada cop més conscients i distanciades, la qual cosa s'afavoreix si s'atén l'especificitat del llenguatge literari i si s'inscriuen les obres en paràmetres estètics determinats i en el seu context històric i cultural. Es tracta d'abordar el vessant estètic de la literatura per tal de formar lectors crítics que puguin analitzar amb rigor les obres llegides amb relació a la tradició i a la seva actualització en formes, estils, enfocament dels temes literaris, etc., per configurar una perspectiva cultural àmplia i una competència interpretativa que inclou els diferents nivells de comprensió de les obres.

Respecte a l'avaluació, expliquen que «aquest plantejament queda representat en els criteris d'avaluació i els sabers del currículum, que introdueixen alguns matisos

diferents i elements de progrés respecte de l'ESO». A tall d'exemple, a l'ESO es proposen els següents criteris del currículum:

8.2 Desenvolupar projectes autònoma, vincles argumentats entre els **d'investigació que es concretin en una** textos llegits i altres textos escrits, orals o **exposició oral, un assaig o una** multimodals i altres manifestacions **presentació multimodal**, mitjançant artístiques en funció de temes, tòpics, l'establiment de vincles estructures, llenguatge i valors ètics i estètics, mostrant la implicació i la resposta personal del lector en la lectura.

I al batxillerat, especialment, es remarca el treball entre les obres de la **literatura catalana, castellana i hispanoamericana des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI**, objecte de lectura guiada, i altres textos i manifestacions artístiques d'ahir i d'avui, en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge, recursos expressius i valors ètics i estètics, i **explicitant** la implicació i la resposta personal del lector a la lectura.

Per tant, es tracta d'intensificar i prioritzar els processos d'investigació, a partir de preguntes, reptes o situacions que impulsin una indagació per arribar a conclusions, a través de les connexions entre les obres en funció de temes, tòpics, estructures, llenguatge, recursos expressius, valors ètics i estètics.

L'obra proposada, *Paraules, flors i pólvora* de Cinta Arasa, s'adequa al programa de batxillerat en la proposta de: «Lectura i anàlisi d'obres rellevants de les literatures catalana, castellana i hispanoamericana, **des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI**, inscrites en itineraris temàtics o de gèneres.» I en els sabers centrats en la «lectura i anàlisi d'obres rellevants de les literatures catalana, castellana i hispanoamericana, **des de l'últim quart del segle XIX fins al segle XXI**, inscrites en itineraris temàtics o de gènere.»

Per les referències històriques de l'obra al cop d'estat i a la dictadura de Primo de Rivera, també ens permet **mobilitzar «la utilització de la informació sociohistòrica, cultural i artística** per interpretar les obres i comprendre el lloc que ocupen en la tradició literària.»

I vull posar èmfasi en la peculiaritat d'aquesta obra que ens possibilita apropar a l'alumnat: «L'establiment de **vincles intertextuals entre obres** i altres manifestacions artístiques en funció de gèneres, temes, tòpics, estructures i llenguatges.» La reflexió al voltant dels elements de continuïtat i ruptura en els gèneres, permet fer una valoració dels límits i les interferències entre la novel·la, la narració breu o el periodisme. També permet tractar l'anàlisi de temàtiques diverses que es poden integrar en una mateixa obra com l'amor, l'amistat, la mort, la solidaritat, etc.

L'expressió argumentada de la interpretació dels textos, integra els diferents aspectes analitzats i atén els seus valors culturals, ètics i estètics, així com una lectura amb perspectiva de gènere.

La resta de sabers, que ajuden a construir les estratègies adequades per interpretar els textos literaris, tenen molta coincidència amb els que ja s'han desenvolupat a l'ESO:

- Construcció compartida de la interpretació de les obres per mitjà de discussions o converses literàries.
- Anàlisi dels elements constitutius del gènere literari i de la seva relació amb el sentit de l'obra, i dels efectes d'aquests elements i dels seus recursos expressius en la recepció del lector.
- Lectura expressiva, dramatització i recitat d'obres i fragments literaris atenent els processos de comprensió, apropiació i oralització implicats.
- Creació de textos d'intenció literària a partir de les obres llegides.

Cal remarcar que l'educació literària a batxillerat ha de mantenir la lectura de les obres, siguin completes o fragments, com a base que permeti contextualitzar els aprenentatges en l'estudi i l'anàlisi dels textos per poder interpretar-los en tots els seus nivells de complexitat. Es tracta de fer emergir els sabers de manera inductiva a través de com apareixen en les obres.

En aquest sentit, no es pretén que s'estudiïn de forma exhaustiva tots els sabers ni els autors i períodes, sinó que es parteixi d'obres que siguin rellevants i productives per ampliar la mirada cap al fenomen literari i desenvolupar els aprenentatges previstos per al batxillerat.

El document «Aspectes específics de la lectura guiada al batxillerat» **proposa exemples d'activitats per a l'avaluació competencial** en la lectura guiada segons «[...] dos moments o situacions diferents: a curt termini, és a dir, en cada proposta duta a terme a l'aula, i a mitjà o llarg termini, per constatar la competència global aconseguida.»

- A curt termini, cada situació d'aprenentatge o itinerari permet analitzar evidències d'aprenentatge en relació amb els objectius marcats i amb instruments i activitats vinculats al recorregut que s'hagi fet a l'aula.
- «Des d'una perspectiva global en referència al final del procés, s'ha de partir d'activitats que permetin, sense pretensió d'exhaustivitat i sense prendre les obres com un cas aïllat, constatar la capacitat d'interpretar i valorar les obres rellevants del patrimoni propi, utilitzant un metallenguatge específic, mobilitzant l'experiència i els coneixements literaris i culturals i establint vincles entre textos diversos que mostrin la perspectiva d'apropiació d'un mapa cultural i literari.»

En el cas que ens ocupa, «una **prova competencial global** pot basar-se en un dels gèneres literaris i plantejar qüestions que podrien ser com les que tot seguit es mostren, sobre **la base dels textos treballats o d'altres textos diferents que permetin fer la transferència perquè dialoguin** amb les possibilitats que ofereixen les obres tractades.»

Altres exemples d'activitats competencials serien:

- Una pregunta relativa als elements temàtics i/o formals d'un fragment i la seva relació amb el sentit de l'obra, sempre des d'una perspectiva literària.
 - Una pregunta sobre algun aspecte general de l'obra objecte d'estudi. Per exemple, es podria plantejar:
 - A partir d'un fragment d'una valoració crítica sobre l'obra (ressenya, pròleg, etc.), mostrar com es concreta en l'obra o en un fragment aportant exemples específics.
 - A partir del fragment d'una obra literària diferent a les proposades per tal d'establir relacions argumentades de semblança o de contrast amb les obres llegides.
 - Una pregunta més oberta que demani posar en relació aquell fragment amb altres obres (literàries, musicals, fílmiques, fotogràfiques, etc.) vistes en l'itinerari dut a terme a l'aula.
 - Per exemple, comparar la representació literària del pas del temps, la solitud, l'amor, la mort... en un fragment determinat amb altres obres literàries o artístiques que coneguin.
- En tots els casos, han de permetre avaluar la competència literària tal com està definida en el currículum, això és, la interpretació dels textos a través de la mobilització dels sabers implicats: funcions i relacions entre els elements interns de les obres, recursos expressius i estilístics, connexions entre els textos i amb el context de producció i estètic en què s'emmarquen. No es tracta, doncs, d'avaluar l'acumulació de continguts al marge de les obres sinó de posar-los al servei del sentit dels textos amb relació a l'evolució de la cultura i la literatura. Han de ser activitats, per tant, que apuntin a algun(s) dels criteris d'avaluació curriculars:

8.1 Explicar i argumentar la interpretació de les obres llegides a partir de l'anàlisi de les relacions internes dels seus elements constitutius amb el sentit de l'obra i de les relacions externes del text amb el context sociohistòric i amb la tradició literària, utilitzant un metallenguatge específic i incorporant judicis de valor vinculats a l'apreciació estètica de les obres.

8.2 Desenvolupar projectes d'investigació que es concretin en una exposició oral, un assaig o una presentació multimodal, mitjançant l'establiment de vincles.

8.3 Crear textos personals o col·lectius amb intenció literària i consciència d'estil, en suports diferents i amb ajuda d'altres llenguatges artístics i audiovisuals, a partir de la lectura d'obres o fragments significatius en què s'utilitzin les convencions formals.

Cal afegir el cas específic de la Literatura Catalana que a partir de l'aplicació del nou currículum:

«[...] **no delimita temporalment períodes i, per tant, per als itineraris s'hi ha de tenir en compte tota la tradició literària** (catalana i castellana, amb les relacions pertinents amb altres tradicions). La manera de procedir a partir d'itineraris és la mateixa per a les matèries comunes i per a les literatures de modalitat, però en aquestes darreres **el currículum ofereix els eixos que permeten programar itineraris que relacionin obres i fragments segons aquests fils conductors tematicoformals.**»⁵

I continua la proposta amb:

- Anàlisi, contrast i valoració de textos i obres literaris en què s'expressin els sentiments i les percepcions íntimes des de la vivència personal, la introspecció a partir de la poesia lírica, la literatura testimonial i biogràfica (diaris, cartes, memòries, autobiografies, autoficció, etc.) i la narrativa existencial, sobretot dels personatges en crisi des de la inseguretats, la por, el ressentiment, l'ansietat, la neurosi, etc.
- Anàlisi, contrast i valoració de textos i obres literaris en què s'expressi la relació amb els altres, davant la llei o el destí (la tragèdia), les convencions socials (el drama) i l'humor crític *versus* l'humor complaent (la comèdia).
- Indagació de textos i obres en què s'expressi la relació amb els altres i la percepció de la realitat, des de la paròdia, la comicitat, la ironia, etc., o bé

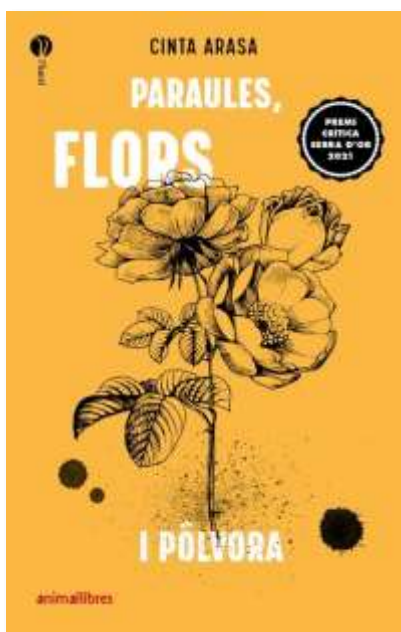
⁵ Vegeu l'annex 2, «Matèries de batxillerat», del Decret 171/2022, de 20 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de batxillerat, p. 287 i 295.

formes com ara l'assaig, l'article periodístic de caràcter literari, etc.

- Anàlisi, contrast i valoració de textos i obres literaris en què s'expressi la relació amb els altres centrats a imaginar el món, observar-lo i actuar-hi, mitjançant gèneres com ara la narrativa de viatges, d'aventures o policíaca; la literatura com a viatge interior (*Bildungsroman* o novel·la de formació); els relats històrics i la creació de mites, o la literatura fantàstica. També per mitjà de temes, com ara espais privats, espais públics; afectes íntims i llaços socials; desigualtats, discriminació i violències; guerra i revolució; migracions i identitats culturals; colonialisme i emancipació; la identitat femenina: arquetips i imaginaris; mitologies; herois i heroïnes, i antiherois i antiheroïnes.
- Indagació sobre l'ésser humà i la naturalesa a partir de les emocions que generen (admiració, esglai i denúncia) i del gènere en què apareixen (poesia, narrativa, teatre i assaig).

Paraules, flors i pólvora: un exercici d'intertextualitat

La proposta de la lectura guiada de l'obra *Paraules, flors i pólvora* de Cinta Arasa respon a l'ampliació progressiva de les bases que s'han establert sobre l'educació literària i suposen un pas més en l'estudi de la relació d'intertextualitat entre aquesta obra i la de Mercè Rodoreda, especialment, *Aloma*.⁶

L'estudiosa Julia Kristeva va encunyar el terme *intertextualitat*, que exemplificava així: «El text literari s'insereix en el conjunt dels textos: una escriptura en rèplica (funció o negació) d'un altre text o d'uns altres textos. Per la seva manera d'escriure, llegint el corpus literari anterior o sincrònic, l'autor viu en la història i la societat s'escriu en el text.»⁷

Crec que el terme s'adequa a l'estudi de l'obra proposada perquè la mateixa autora reconeix que «[...] *Paraules, flors i pólvora* és un intent de compartir aquesta passió per la figura i l'obra de Mercè Rodoreda, sobretot entre les i els joves que, per edat, estan a punt de descobrir-la com a lectors adults.»⁸

Posar un text davant el mirall de l'obra d'una autora de l'envergadura de Mercè Rodoreda també suposa fer un exercici de literatura comparada. La inclusió d'un enfocament comparatiu en els estudis de literatura obre la porta a l'atenció a les correlacions i els paral·lelismes entre obres, la cerca de continguts literaris més enllà del text i la relació interdisciplinària que mena l'alumne cap a la cohesió de coneixements afins derivats d'altres matèries, com poden ser la història, l'art, la música...

D'aquesta manera ho explica Alfonso Macedo Rodríguez a l'article «La intertextualidad: cruce de disciplinas humanísticas»⁹:

«Per a comprendre una obra literària de manera profunda, cal establir analogies amb autors que l'escriptor ha llegit, pintors que ha admirat, música que ha escoltat... No cal

⁶ Vegeu ARASA, Cinta a «Realitats i ficcions, "perquè una novel·la són paraules"» a *Paraules, flors i pólvora*. Barcelona: Animallibres, 2020 (2a edició), p. 217-223.

⁷ KRISTEVA, Julia. *Semiòtica*. Madrid: Fundamentos, 1969, p. 235 (traducció pròpia).

⁸ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 217-223.

⁹ MACEDO RODRÍGUEZ, Alfonso «La intertextualidad: cruce de disciplinas humanísticas» a *Xihmai*, Vol. 3, Nº. 5, 2008 (traducció pròpia).

dir que aquesta tasca és pròpia d'una recerca bibliogràfica, sense entrar en una anàlisi biogràfica de l'autor.»

I afegeix: «Aquesta multidisciplinarietat, tan cara i prestigiada per a la nostra època, és en realitat la relació existent i explícita entre diferents expressions artístiques i diferents ciències humanístiques. El llenguatge, en aquest sentit, podria veure's com el centre des d'on surten totes les referències històriques, literàries, erudites, filosòfiques, polítiques, plàstiques, antropològiques, mitològiques, musicals, cinematogràfiques i socials de la nostra vida.»

Dins de les disciplines humanístiques, hi ha vasos comunicants que poden estimular l'estudiant a la recerca i a originar altres habilitats més enllà de la lectura i la comprensió del text com la comparació, l'associació d'idees, la retenció d'informació, etc. Podem acollir-nos a la teoria de Roland Barthes sobre «la mort de l'autor»:¹⁰

[...] un text està format per escriptures múltiples, procedents de diverses cultures i que, les unes amb les altres, estableixen un diàleg, una paròdia, una contestació; però existeix un lloc en què es recull tota aquesta multiplicitat, i aquest lloc no és l'autor, com fins avui s'ha dit, sinó el lector: el lector és l'espai mateix en el qual s'inscriuen, sense que se'n perdi ni una, totes les cites que constitueixen una escriptura.»

¹⁰ BARTHES, Roland. «La muerte del autor», en Nara Araújo y Teresa Delgado (selección y apuntes introductorios), *Textos de teorías y crítica literarias (Del formalismo a los estudios coloniales)*, México: Universidad de la Habana / UAM-I, 2003, p. 345.

Mercè Rodoreda i Gurguí, un referent literari actual

Mercè Rodoreda i Gurguí neix a Barcelona, al barri de Sant Gervasi de Cassoles, proper al de Gràcia. En ser filla única, Mercè Rodoreda passa a ser el centre d'atenció d'un petit nucli familiar integrat pels pares i l'avi. La infantesa és per a l'escriptora una edat daurada, un espai feliç que evoca sovint en les seves novel·les.

La família resideix en una torre senzilla, plena de plantes i de flors, propietat de l'avi, Joan Gurguí. Mercè Rodoreda ha de deixar ben aviat l'escola i gran part de la seva formació la rep a casa, de mans del seu avi, figura evocada sempre amb elogi. L'avi és l'eix referencial en la formació de l'autora, perquè és qui li fomenta algunes de les passions que manté al llarg de la seva vida: la fascinació per les flors, el gust per la lectura i el sentit de pertinença al país.¹²

L'avi la introdueix en el món del catalanisme, a través d'autors com Jacint Verdaguer, Àngel Guimerà i Joan Maragall, que uneix l'esperit nacional i la creació literària. Al mig del jardí, l'avi fa construir un monument dedicat a Jacint Verdaguer, de qui se sabia versos de memòria, i en el camp de la narrativa, li llegeix relats de Víctor Català, de Joaquim Ruyra...

Mercè Rodoreda amb l'avi i la mare
[Arxiu de la Fundació Mercè Rodoreda]

A dotze anys, s'incorpora a la família el germà de la mare, Joan

Gurguí, un *indiano* que ha fet fortuna a Amèrica. Quan Mercè Rodoreda compleix vint anys, el 1928, s'hi casa amb dispensa papal perquè són família. El matrimoni té un fill

¹² He partit de la biografia elaborada per Ferran Gadea a «Lectura de *Mirall trencat* de Mercè Rodoreda». *El gust per la lectura 2018-2019*. Departament d'Ensenyament, 2018. Vegeu també com a referents biogràfics les biografies de Carme Arnau, *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62, 1992. (Biografies) Montserrat Casals, *Mercè Rodoreda. Contra la vida, la literatura*. Barcelona: Edicions 62, 1991, Mercè Ibarz, *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Empúries, 1991, Marta Nadal, *De foc i de seda: àlbum biogràfic de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Edicions 62; Fundació Mercè Rodoreda, 2000 o Marta Pessarrodona, *Mercè Rodoreda i el seu temps*. Barcelona: La Rosa dels Vents, 2005, entre altres estudis biogràfics de l'autora.

ben aviat, Jordi, però la convivència es fa difícil i opta per escollir una vida cada cop més independent.

La instauració de la dictadura de Primo de Rivera el 1923, la pèrdua de poder del partit polític de la Lliga regionalista que havia fundat la Mancomunitat de Catalunya, que es desmantellava el 1925, l'agitació social i la protesta del proletariat, aboquen a replantejar la situació al país davant els canvis de valors estètics i culturals sorgits a Europa després de la Guerra Gran (1914-1918).

Més tard, en l'etapa de plenitud nacional amb l'arribada de les llibertats durant la república, i superada la dictadura de Primo de Rivera, Mercè Rodoreda gaudeix d'una plenitud intel·lectual. Les llibertats col·lectives i nacionals obren horitzons als ciutadans i, de manera especial, creen perspectives per a la dona. La nova situació permet a la Rodoreda realitzar-se com a dona i com a escriptora.

El 1930 es matricula al Liceu Dalmau, centre dirigit per Delfí Dalmau, on segueix cursos de gramàtica i ortografia catalanes. En el centre, comença a tenir accés a la lectura de clàssics catalans i universals com ara Verdaguer, Maragall, Ruyra, Carner, Shakespeare, Zola... Delfí Dalmau és també el

Mercè Rodoreda de jove [Arxiu de la Fundació Mercè Rodoreda]

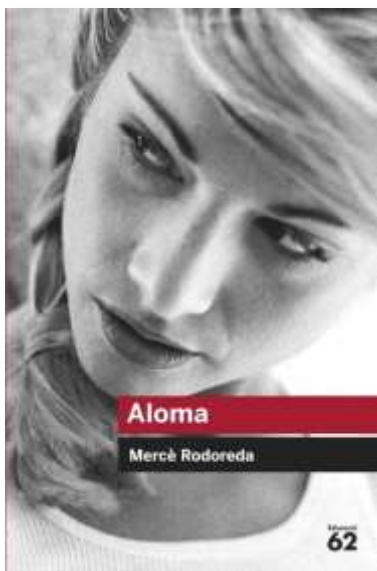
director d'un setmanari, *Clarisme*, i ofereix a Mercè Rodoreda la possibilitat de col·laborar-hi. Aquestes col·laboracions dins el periodisme li permeten escriure articles, reportatges, notícies de cinema, crítiques literàries... i una sèrie d'entrevistes.

L'any 1932 publica *Sóc una dona honrada?* i, poc després, *Del que hom no pot fugir* (1934) que inauguren la seva trajectòria dins el món literari català. També, *Un dia en la vida d'un home* (1934), inspirada, com confessa al pròleg, en una obra de Francesc Trabal, i *Crim* (1936). Són novel·les més aviat de tipus tradicional. Més endavant, amb la perspectiva d'una revisió de la totalitat de la seva obra per a Edicions 62, l'autora rebutjarà aquestes produccions primeres, que no han estat reeditades.

El 1937 es crea la Institució de les Lletres Catalanes en la qual s'acollien intel·lectuals i escriptors de qualsevol tendència. Entesa la literatura com un combat –la lluita per la democràcia–, es mostren molt sensibles en la defensa de la llengua, del país i de les institucions en perill greu davant la barbàrie destructora del feixisme. L'any 1938, Francesc Trabal i Mercè Rodoreda són designats representants del PEN Club català al

congrés que l'organisme internacional celebra a Praga al mes de juliol, on llegeixen la salutació adreçada per Carles Riba als escriptors de tot el món.

En aquesta atmosfera de lluita i de creació, Rodoreda continua publicant contes a *Meridià* (1938) i a la *Revista de Catalunya* (1938), i neix *Aloma*, premi Crexells de 1937.

Coberta d'una edició actual de la novel·la *Aloma*, de Mercè Rodoreda

Aloma és l'obra primerenca i la més personal de les novel·les de l'autora. Sota el format de la novel·la psicològica, acull una història d'amor frustrada entre una noia jove i un home ja madur. Els estudiosos han destacat la presència de trets biogràfics en aquesta obra. *Aloma* inaugura la carrera i, també, l'estil de la Rodoreda, en el qual emergeixen un seguit d'elements que es mantindran com a constants al llarg de la seva obra, si més no, fins a *Mirall trencat*.

La novel·la desenvolupa un argument basat en la vida d'una noia al llarg d'un any, un temps que projecta el final de l'adolescència. Tot seguint les tècniques narratives de renovació, el temps no és pausat per la successió dels dies sinó que és al·ludit per la rotació de les estacions i per la vida de les flors. *Aloma* tipifica les pors i els neguits de l'adolescència.

La descoberta de l'amor arriba a la protagonista amb dolor. La seva és una relació desigual, que la farà sentir-se enganyada, i que contribueix a augmentar el sentiment de solitud. D'aquí que la lectura de la novel·la, a partir de la nit de Sant Joan, desprengui una sensació de tristor.

La Guerra Civil i l'exili

El primer indret de l'exili és França. El mes de febrer del 1939 passa la frontera i comença una etapa plena d'incerteses i d'angoixes de la qual l'autora en coneix la data d'inici però no la d'acabament.

En un primer moment, després del pas pel Rosselló i Occitània, Mercè Rodoreda forma part del grup d'exiliats, fins a cert punt «privilegiat», que gaudeix, des de primers d'abril del 39, del repòs a l'alberg de Roissy-en-Brie, prop de París. El govern francès facilita l'antic *chateaux* als escriptors catalans com a lloc d'acollida i hi coincideixen una colla important integrada per escriptors com Sebastià Gasch, Lluís Ferran de Pol, Agustí Bartra i Anna Murià, Pere Calders, Tísner, Francesc Trabal, Joan Oliver, Cèsar August Jordan i

Armand Obiols, pseudònim de Joan Prat. Mercè Rodoreda inicia ara una llarga relació sentimental amb Obiols, que durarà fins a la mort sobtada de l'autor a Viena l'any 1971.

La vida a París durant el període 1939 - 1940 és ple d'incerteses. La Fundació Ramon Llull reprèn la publicació de la *Revista de Catalunya*, i Mercè Rodoreda i el seu company Armand Obiols es fan càrrec de la direcció. L'ocupació imminent de la capital de França pels nazis, que entren a París el mes de juny de 1940, omple de pànic els escriptors, que

Mercè Rodoreda i Joan Prat (Armand Obiols) a Vila Rosset (Roissy-en-Brie). [1939]. Arxiu de la Fundació Mercè Rodoreda.

temen ser lliurats pels nazis al feixisme espanyol (com s'esdevindrà amb el president Lluís Companys). Una sèrie d'organismes, entre els quals la SERE, ajuden els exiliats a preparar el viatge al nou món. Molts marxen cap a Mèxic, mentre un altre grup, també nombrós integrat per Xavier Benguerel, Joan Oliver i

Josep Ferrater Mora acaba instal·lat a Xile. El grup dels que resten a França és reduït; està format per Pompeu Fabra, Carles Riba, Josep Maria de Sagarra, Ferran Soldevila, que, llevat del filòleg, aviat retornen al país.

Mercè Rodoreda i Armand Obiols resten a França i encadenen la Guerra Civil amb l'infern de la Segona Guerra Mundial. Fugen de París i es dirigeixen cap a Llemotges, però s'han de refugiar a Bordeus. El terror de la fugida, amb els bombardeigs constants de l'aviació nazi sobre les mares de fugitius que es desplacen per França a peu, queda recollit en un quadern inèdit d'Armand Obiols. Mercè Rodoreda opta per la ficció i escriu el conte «Orleans, 3 quilòmetres», que és un testimoni únic d'aquest fet històric.

Mercè Rodoreda i Armand Obiols s'instal·len a París l'any 1946, en un apartament prop del Sena. Mercè Rodoreda explica més endavant que se sentia tan buida, tan plena de fàstic interior i por, que li era impossible pensar en l'escriptura. Durant aquest temps es guanya la vida com a modista (temàtica recollida a «Fil a l'agulla», del recull *Vint-i-dos contes*) i comença el seu tempteig del món de la pintura. Els seus models són alguns dels artistes més reconeguts del moment com Paul Klee, Joan Miró o Kandinski.

Per a visitar la mare i el fill, Mercè Rodoreda realitza, des del 1948, viatges a Barcelona. L'atmosfera de la ciutat, ocupada i grisa, l'evoca a un estat de decepció. Decideix quedar-se amb Armand Obiols a l'estranger. Amb tot, pren la determinació de participar

a «distància» en la vida literària del país, ja que Rodoreda és una desconeguda per a les noves generacions.

Els contes que escriu durant aquest període evidencien la crisi de les relacions humanes, sobretot, de les amoroses. En alguns, ubicats a París o a Bordeus, projecta episodis de la biografia. Una novetat que s'ha pogut analitzar amb el pas del temps és que alguns contes anunciarien futures novel·les. Per exemple, «Tarda al cinema», un fragment del dietari d'una veu femenina, té clars paral·lelismes amb *La plaça del Diamant*; una similitud assenyalada per la mateixa Rodoreda més tard, quan ja vivia a Romanyà.³¹ El conte «El mirall», amb la preocupació pel pas del temps i la complexitat de mantenir ocults els secrets d'una família, conté elements germinals de la novel·la *Mirall trencat*.

Les estades cada cop més llargues d'Armand Obiols a Viena, li deixen temps lliure i fan que Mercè Rodoreda torni a escriure amb regularitat, un cop ha resolt problemes greus de salut que pràcticament li havien paralytat el braç. Aquests anys seixanta corresponen a un dels moments més brillants i més creatius de l'autora. Animada pels èxits aconseguits amb el relat breu, s'engresca amb la construcció de novel·les. Té en marxa, simultàniament, quatre obres: *Jardí vora el mar*, *La plaça del Diamant*, *La mort i la primavera*, i *Mirall trencat*.

A *La plaça del Diamant*, l'autora fa un replantejament profund de les tècniques narratives. Els grans canvis que presenta la novel·la són la substitució de la visió distant del narrador omniscient per la confidencialitat del monòleg interior.

Edició actual de la novel·la

El personatge de la Colometa de *La plaça del Diamant* prové, com ja hem assenyalat, d'un conte escrit feia temps, «Tarda al cinema», que figura en el recull *Vint-i-dos contes* i que està inspirat al seu torn en el *Candide*.

En aquest període, la llengua és una altra de les fites que assoleix l'autora. La llengua de les seves obres és una llengua viva, oral, espontània, col·loquial i versemblant, que suposa un gran esforç en l'exercici d'estil.

Al mateix temps, sintetitza les dues grans tendències del gènere en la literatura de postguerra amb el joc entre «realitat/somni» i l'anàlisi introspectiva, pròpia del relat psicològic. Rodoreda tracta la fantasia entesa com una recreació de la mateixa realitat, una altra manera d'expressar-la, vinculada al mite, per exemple el mite del mirall de

Narcís, o la metamorfosi de «La salamandra». L'autora mateixa afirma en el pròleg de *Mirall trencat*: «Jo he fet servir el tema de la metamorfosi com una fugida, com una alliberació dels meus personatges. [...] No puc afirmar que hagi presenciat mai la metamorfosi d'una persona, de la part material d'una persona, però sí que he presenciat metamorfosis de l'ànima: que és la veritable persona».

Edició actual de *Mirall trencat*

El pròleg de *Mirall trencat* és una síntesi de la «poètica» de l'obra rodorediana:

«Al cap d'anys de no poder escriure res –llevat d'alguns contes– perquè requereix esforç i jo tenia coses més importants a fer com és ara sobreviure, se'm va imposar, podria dir, *Jardí vora el mar*. Igual que en el conte «Tarda al cinema» del recull *Vint-i-dos contes*, vaig adoptar la narració en primera persona, el monòleg interior. Vinculada a les flors, sense flors durant anys, vaig sentir la necessitat de parlar de flors i que el meu protagonista fos un jardiner.»¹³

Mirall trencat és l'obra mestra de l'autora perquè consolida el seu domini del gènere novel·lístic, tant pel que fa a la novel·la de tipus tradicional del realisme del XIX com a la novel·la psicològica del XX. Es tracta d'una obra de maduresa, que culmina una trajectòria brillant: una simbiosi de tècniques del model realista i perspectives noves, vinculades a la renovació del gènere. Aquest procés d'elaboració va durar vint anys.

En el pròleg citat, Mercè Rodoreda destaca, de la lliçó de Stendhal, la seva teoria del valor dels detalls en una obra literària: els detalls és el més important en una novel·la. *Mirall trencat* inclou un autèntic univers de detalls, de petits temes vinculats als objectes: la rosa, les violetes, la perla grisa, el vano, les arracades, la tórtora a l'ampit de la finestra i, és clar, el mirall.

Després de la publicació de *Mirall trencat*, s'instal·la definitivament a Romanyà de la Selva, on completa projectes antics i rep el reconeixement com a figura literària. El 1978 publica *Semblava de seda i altres contes*, un recull de narracions recents i d'altres redactades a Ginebra.

¹³ RODOREDÀ, Mercè, *Mirall trencat*. Barcelona: Club Editor, 2008, p. 10.

Paraules, flors i pólvora, de Cinta Arasa

El 1980 rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, i poc després, el 1982, s'estrena la versió cinematogràfica de *La plaça del Diamant*, dirigida per Francesc Betriu, que la converteix definitivament en una escriptora reconeguda a Catalunya.

El mes d'abril de 1983, mor a Girona. Deixa dues novel·les inèdites, publicades pòstumament *La mort i la primavera* (1986) i *Isabel i Maria* (1991).

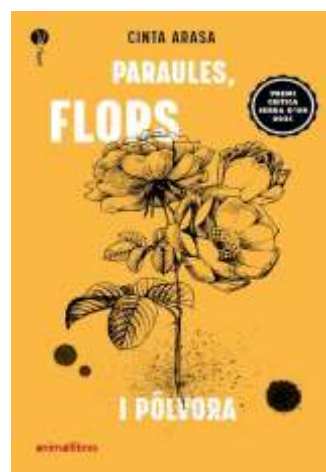
Casa de Mercè Rodoreda a Romanyà de la Selva

La coberta

El títol de qualsevol text o obra literària ha de ser atractiu i cridar l'atenció per convidar a la lectura. Què us crida l'atenció d'aquest títol? Quin creieu que serà el tema o temes principals del llibre? Quins elements del disseny de la coberta ens aporten pistes? Sabríeu identificar quina mena de flor hi ha il·lustrada?

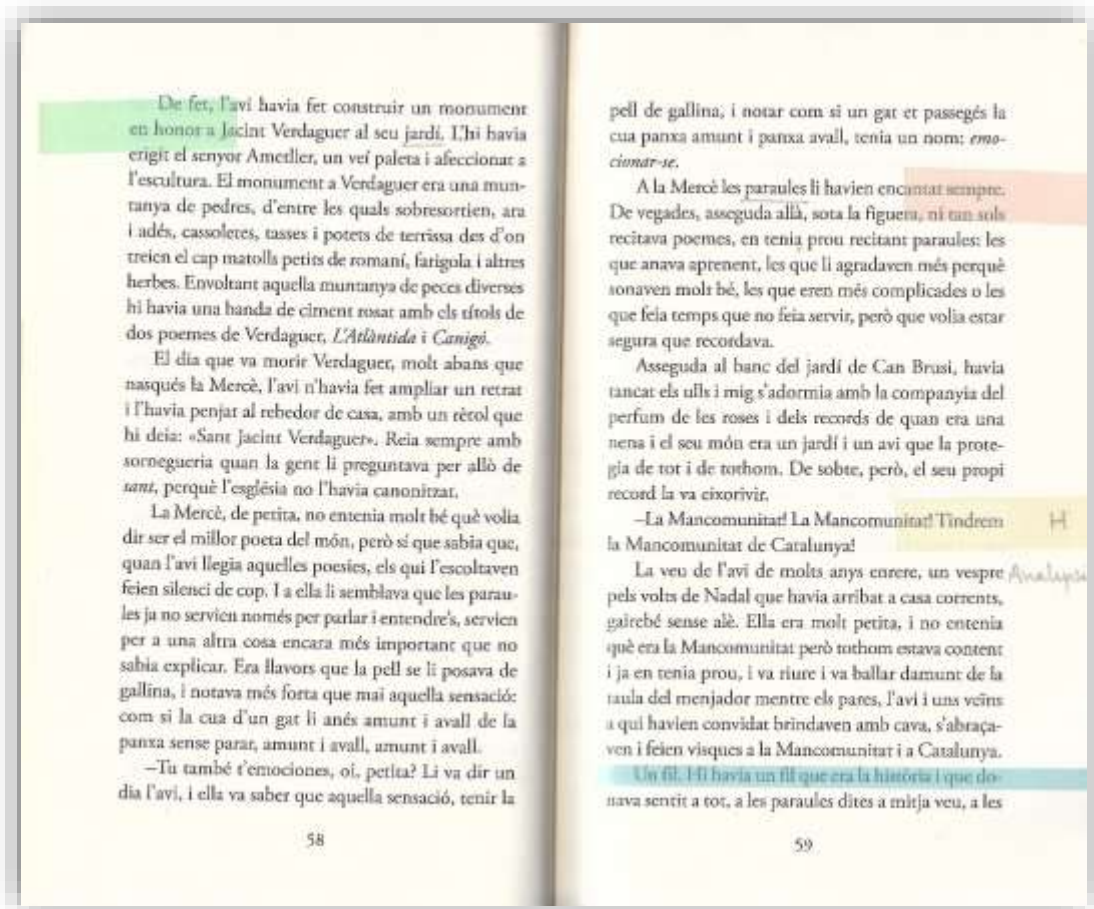
Reflexioneu-hi uns minuts de manera individual i després compartiu les hipòtesis a l'aula.

Un consell abans de començar...

Quan ens endinsem en la lectura atenta i crítica de qualsevol text és molt recomanable ressaltar tot allò que ens crida l'atenció, que ens agrada, que ens sorprèn o que cal que rellegim amb més cura. Per aquest motiu, i perquè després de la lectura trobareu algunes activitats relacionades amb aquesta tasca, us recomanem que resseguiu la lectura de *Paraules, flors i pólvora* amb un llapis a la mà i diverses de notes adhesives de colors per marcar aquests aspectes concrets, si pot ser, amb crides diferents, com les que us suggerim:

- **L (lèxic):** expressions i frases fetes genuïnes catalanes, de les quals haureu de cercar el significat
- **E (escenaris):** espais reals de la ciutat
- **C (citacions):** fragments i frases que us han agradat especialment o us han cridat l'atenció
- **H (història):** referències històriques de la novel·la
- **B (biografia):** connexions que establiu amb les dades biogràfiques que coneixeu de l'escriptora Mercè Rodoreda
- **E (escriptura):** referències a la lectura i l'escriptura

Un tramvia anomenat text

Les novel·les són estudiades dins de la teoria literària amb el doble objectiu de descriure com s'han gestat i, d'aquesta manera, poder-les analitzar tècnicament i, d'altra banda, per a comprendre com ens arriben als lectors.

Prendrem aquest punt de partida per analitzar els elements universals de la narració a *Paraules, flors i pólvora*. D'aquesta manera, treballarem el fet que el procés de comprensió d'una obra implica necessàriament la reconstrucció de la història i els seus recursos narratius.

Vicenç Pagès Jordà escrivia a *Un tramvia anomenat text. El plaer en l'aprenentatge de l'escriptura* que: «A partir d'un cert nivell, la lectura atenta no s'ha de limitar a la comprensió passiva d'un text, sinó que l'alumne n'ha de descobrir activament l'estructura. Només es pot aprendre a escriure anant més enllà del missatge, capbussant-se en el text, en l'estratègia utilitzada per l'autor, en els trucs i en les trampes de maquinació.»¹⁴

Aquesta guia de lectura pretén no només treballar la comprensió de la lectura *Paraules, flors i pólvora* de Cinta Arasa, sinó també endinsar-nos en la proposta d'intertextualitat amb l'obra de Mercè Rodoreda i a treballar les tècniques d'escriptura narrativa.

Destaquem, per la seva possibilitat de trobar exemples en l'obra proposada: la trama, la història, l'espai, el temps, els personatges, el punt de vista, la narradora...

La narració

Narrar és explicar un fet real o fictici, i trobem narracions en tots els àmbits de la vida social i cultural. Es tracta d'una varietat textual molt present en la nostra realitat comunicativa. Els textos literaris més antics conservats són narratius. Per les peculiaritats que els envolten parlem dels constituents universals de la narració que treballarem en aquest dossier de lectura.

La trama i la història

La **trama** en una novel·la «[...] és la presentació dels esdeveniments tal com són contats en el text, en l'ordre que hi apareixen. La trama es construeix segons els principis bàsics de la selecció i la combinació, sotmesos no tant a la lògica de la causalitat i de la

¹⁴ Prenc el títol de l'estudi narratiu de l'obra de PAGÈS JORDÀ, Vicenç. *Un tramvia anomenat text. El plaer en l'aprenentatge de l'escriptura*. Barcelona, Editorial Empúries (Biblioteca universal, 108), 2002, p. 205.

cronologia com a les normes del gènere, les convencions del llenguatge o els propòsits artístics de l'autor.»¹⁵

D'aquesta manera, la trama es forma a partir de la narració dels esdeveniments, seleccionats i combinats a fi de crear interès i tensió fins al final de la narració. En l'estudi de la trama podem diferenciar entre *accions principals* i *accions secundàries*.

L'autora, Cinta Arasa, en l'epíleg «Realitat i ficcions, perquè una novel·la són paraules» explica, com ja hem comentat abans, que va escriure aquesta novel·la en «[...] un intent de compartir aquesta passió per la figura i l'obra de Mercè Rodoreda, sobretot entre les i els joves que, per edat, estan a punt de descobrir-la com a lectors adults.»¹⁶

Per això, amb l'intent de recrear un període de la novel·lista més famosa de la literatura catalana no gaire conegut «[...] vaig crear una ficció en un període de la seva vida del qual en sabem poca cosa. Entremig, hi he intercalat una corrua d'elements que us ressonaran quan agafeu els llibres de Mercè Rodoreda, o us han ressonat, segur, si és que ja els heu llegit».¹⁷

La **història** seria la narració dels esdeveniments ordenada en una seqüència de temps, després d'ordenar-los seguint la lògica de causa i efecte i la cronologia. Justament en el procés de comprensió del text, la reconstrucció de la història ajudarà a saber si el lector ha comprès la lectura. Quan el lector entén com i per què la successió dels esdeveniments han portat a una conclusió, que ha de ser coherent amb el desenvolupament de la història.

1

Fes un resum del conjunt d'accions i episodis que integren aquesta novel·la. La trama no ho explica tot, sinó que selecciona els elements que es consideren més importants. Seguint aquesta idea, destria les accions principals de la novel·la de les secundàries que conformen la trama.

2

Has pensat en l'ús de les xarxes socials per a difondre la història d'aquesta novel·la? Tria la xarxa social que segons tu s'adequa millor per explicar la història, com ara Youtube, Instagram, X o TikTok. Fes un guió i crea, amb el teu professor, un compte de la classe que expliqui algun episodi de la història de la novel·la.

¹⁵ SULLÀ, Enric. *Narrativa*, op. cit., p. 13

¹⁶ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*. Barcelona: Animallibres, 2021 (2a edició), p. 218.

¹⁷ Ídem.

Fixa't en aquest exemple d'un tuit escrit per Laura Borràs que resumeix una de les millors novel·les de Mercè Rodoreda en només 140 caràcters:

«*Mirall trencat* és una novel·la-món que descriu la vida de tres generacions d'una família, el puntal de la qual és la magnífica Teresa Goday, la meva heroïna rodolediana predilecta.»¹⁵

3

Recorda el que s'ha dit abans dels buits que deixa la trama: una narració no ho pot dir ni descriure tot. I toca al lector de restituir tot allò que hi falta. A diferència del cinema, la literatura deixa encara molt de marge a la imaginació del lector. T'atreviries a reescriure algun passatge de la història o a canviar l'ordre dels esdeveniments, però sense canviar el final de l'obra?

El temps ¹⁹

Segons la retòrica clàssica, el temps narratiu és l'anomenat *ordo artificialis* (l'ordre artificial), que és el resultat de la manipulació artística de l'ordre natural del temps del calendari, *ordo naturalis*. El temps de la narració ens permet analitzar com l'autora, Cinta Arasa, disposa el temps de la història i el temps de la narració i la relació entre aquests dos temps, si prenem la diferenciació que fa Gerard Genette ²⁰.

E. M. Forster detalla que «la vida quotidiana està plena de sentit del temps. [...] I allò que fa la història és narrar la vida en el temps.»²¹

En aquesta novel·la, el temps de la narració també ens permet endinsar-nos en un període històric no sempre prou conegut com és la dictadura de Miguel Primo de Rivera, que va suposar l'aniquilació de molts drets i llibertats aconseguits durant la Mancomunitat de Catalunya. És així que entrecreuem diferents disciplines, la història i la literatura, amb l'objecte d'enriquir-ne la seva lectura.

¹⁸ BORRÀS CASTANYER, Laura. *La literatura en un tuit*. Barcelona. Símbol editors, 2017, p. 163. L'any 2023 aquesta xarxa social ha canviat de nom i ha passat a anomenar-se X.

¹⁹ Per a una anàlisi de les tècniques narratives podeu llegir: Enric Sullà. *Narrativa*, UOC ([en línia](#)) i Isabel Roser i M. Roser Trilla, *Les línies del text. Introducció a les tècniques narratives*. Barcelona: Empúries, 1989.

²⁰ GENETTE, Gerard. «Discurs du récit», dins *Figures III*. París: Éditions du Seuil, 1972.

²¹ FORSTER, E. M. *Aspectes de la novel·la*. Barcelona: Editorial Columna, 1992, p. 29

Després d'un període d'il·lusions que suposa mundialment els anys vint, el sotrac de la dictadura de Primo de Rivera l'any 1923 suposarà una inflexió en l'adolescència de Mercè Rodoreda. Cinta Arasa pren aquest període per apropar al lector una etapa vital desconeguda de l'escriptora que va marcar el seu caràcter i els seus propòsits literaris.²²

La novel·la recrea el suport de Josep Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat, al cop d'estat de Primo de Rivera de 1923, perquè pensava que posaria ordre a una situació politicosocial convulsa. Així ho comenta el narrador en el capítol VI «L'exèrcit s'alça sempre de nit»:

«Van empassar saliva, van voler convèncer que Primo de Rivera era un home de fiar i el 14 de setembre al vespre van anar a acomiadar-lo a l'Estació de França. Se n'anava cap a Madrid, a la cort, on es manava de debò. Hi havia una multitud de persones que li desitjaven llarga vida al general. Al capdavant de la gentada, Josep Puig i Cadafalch, el president de la Mancomunitat. No sabia que per protegir l'ordre i el capital, havia sentenciat a mort la institució, no sabia que només tres dies després aquell general que havia promès calma als carrers i respecte a Catalunya i les seves institucions, prohibiria la llengua i la senyera i començaria a il·legalitzar alguns orfeons, revistes i agrupacions.»²⁰

4

Cerca informació sobre la Mancomunitat de Catalunya, una institució creada per Enric Prat de la Riba el 1914 que va perdurar fins al 1925, poc després d'aquest episodi que es comenta en la novel·la.

Vegeu el vídeo [«Somiar un país, construir un somni. Mancomunitat de Catalunya. 100 anys»](#) que ofereix una visió general de la institució, tant del rol polític que va jugar en un escenari convuls, dominat per les revoltes militars, com de l'acció que va dur a terme, centrada a proveir els municipis dels serveis i els equipaments bàsics.

²² NADAL, Marta. *De foc i de seda. Àlbum biogràfic de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62-Institut d'Estudis Catalans, 2000.

²³ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora, op. cit.*, p. 62.

5

Un dels referents al context històric de la novel·la apareix en el mateix títol: pólvora. Dins del grup d'activistes clandestins, hi havia qui estava a favor de l'ús de la violència: «No! Amb pamflets i butlletins no anirem enlloc, home! Que no ho veieu? Amb mestretites com valtros ens passaran per sobre una vegada més! Escolteu-me, jo sé què cal fer! Ho voleu sentir? Molt fàcil: Pólvora, Pólvora! Pólvora! Cal posar bombes!»²⁴

Cerca informació sobre la situació social dels anys vint a Barcelona, en relació als moviments socials de revolta i a l'anarquisme.

6

Dividiu-vos en grups i prepareu la gravació d'un pòdcast. Primer, penseu en el testimoni d'una persona gran que hagi viscut un fet històric rellevant aquí o en un altre país. Prepareu un guió de l'entrevista i graveu-la. Podeu consultar com elaborar un pòdcast en els següents enllaços:

- [Xarxanet. Guia i eines per fer un podcast.](#)
- [Fem ràdio \(o un podcast\)?](#)

A tall d'exemple, el lloc web de la institució Memorial Democràtic té una activitat anomenada [«Testimonis a l'aula»](#) que pot ser un referent.

Vegeu també, com a testimonis de fets històrics, [«Les 7 caixes»](#) amb Dory Sontheimer.

7

La protagonista i els seus companys activistes editen una revista clandestina anomenada *Prensa lliure*, amb una nota on diu: «Aquesta publicació no ha passat la censura militar». També explica que és una revista «Editada a París, gener de 1924». Per què s'anotava un fals lloc de publicació i data? Cerca informació sobre publicacions clandestines a la base de dades [ARCA](#), sobretot, del període reflectit a la novel·la durant la dictadura de Primo de Rivera. Què suposa no accedir a la informació en un país amb censura?

Es permet establir l'**ordre temporal** a partir de la comparació entre els esdeveniments temporals de la història i l'ordre d'aparició d'aquests mateixos esdeveniments en la trama de la novel·la.

²⁴ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 138.

Dins de la narració, els esdeveniments de la història poden correspondre a una línia temporal inamovible, això no vol dir que hi puguin haver avançaments cap endavant o cap enrere.

8

Sobre el temps, podem treballar fragments que recorden el passat, per exemple, a partir de la mort de l'avi, es produeixen analepsis o retrospeccions, que consisteixen a evocar un fet passat en un moment anterior al punt de la història i es barregen records amb fets del present. Localitza'n dos en la novel·la i analitza aquest exemple:

«Ens han prohibit la llengua, la senyera, el teatre, les escoles, les revistes, els diaris..., Merceneta. I el Puig i Cadafalch i companyia hi han caigut de quatre potes. Ara tot són laments i estripar-se les vestidures, però bé que li reien les gràcies fins no fa gaire.»²³

9

Per contra, la prolepsis o anticipació consisteix a evocar en el moment actual de la narració, és a dir, ara, allò que passarà després, en un moment posterior. A vegades no s'expliquen fets que han d'ocórrer, sinó que són avanços que preparen el futur. Analitza aquest cas i digues què creus que pretén anticipar la narradora amb aquesta afirmació:

«En aquell moment no es podien imaginar que no arribarien a poder quedar mai.»²⁴

Es pot estudiar la **duració del temps** en la novel·la comparant el temps que necessiten per a ocórrer els esdeveniments de la història amb l'extensió de text invertida a narrar-los (comptada en capítols, pàgines o línies).

²⁵ Ídem, p. 114.

²⁶ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora, op. cit.*, p. 171

10

La novel·la segueix un ordre cronològic i en determinats moments hi ha referències temporals directes com el dia de Tots Sants, l'1 de novembre, quan visiten la tomba de l'avi.

- a. Un cop llegida, pots determinar quant de temps dura la història?
- b. Fes un eix cronològic i assenjala-hi els moments més importants de la història de Catalunya que són presents a la novel·la. Compara'l després amb el dels teus companys.

L'espai

L'espai en la novel·la és molt important. Els llocs per on transita Mercè són ben reconeguts de la Barcelona dels anys vint i molts encara, de l'actualitat. Es tracta d'una novel·la de ciutat, on l'espai esdevé còmplice de la història personal de la protagonista i, alhora, de la història col·lectiva del país. Avui dia, els espais recorreguts o viscuts pels escriptors formen part del patrimoni literari.

La dimensió física és traslladada al llenguatge. Al lector se li dona més o menys informació sobre el lloc, no el lloc mateix ni la imatge del lloc (com ara en el cinema o, fins a un cert punt, en el teatre), la qual cosa no és obstacle perquè aquest sigui presentat alhora com a creïble i fictici. El que és segur és que l'espai i el personatge s'influeixen mútuament segons les situacions i l'acció.

11

La protagonista, Mercè, fa sovint un recorregut pel barri de Gràcia. Si ressegueixes els espais a la novel·la, veuràs que un dels trets més característics són els barris que formen part de la narrativa rodorediana, sobretot Gràcia i Sarrià-Sant Gervasi.

Crea una ruta per diversos recorreguts que fa la Mercè al llarg de la novel·la. Després, crea un codi QR de la ruta que hagi traçat.

Pots prendre com a exemple les tres rutes literàries de l'obra a Barcelona de Mercè Rodoreda. Les trobaràs [en aquest enllaç](#) de la Fundació Mercè Rodoreda.

Ruta I: Sant Gervasi i els jardins daurats de la infantesa

- Jardí de Can Brusi
- Casa familiar
- Torre Farriols
- Col·legi
- Una botiga del carrer Saragossa
- Casa de les modistes valencianes

Ruta II. Guerra, exili i postguerra: La plaça del Diamant i els testimonis de la tragèdia

- Escola Nostra Senyora de Lourdes
- Rambla de Prat
- Carrer de Montseny
- Plaça del Diamant
- Mercat de la Llibertat
- Carrer Gran de Gràcia
- Cafè Monumental

Ruta III. Desxifrant Rodoreda: l'empremta d'una escriptora universal al cor de la Barcelona literària

- Mercat de la Boqueria
- Rambla de les Flors
- Ateneu Barcelonès
- Teatre del Liceu

12

Elabora un text descriptiu a partir dels llocs més destacables dels recorreguts de la Mercè (la Rambla de Catalunya, Sarrià, xocolateria Zurich, carrer Pelai, passeig de Gràcia, mercat de la Llibertat...). Fes primer un esborrany on anotaràs les característiques pròpies d'aquesta tipologia textual.

La descripció de l'espai és el resultat de la relació que un personatge estableix amb un escenari, un paisatge o un objecte (o més d'un). Aquest lloc o objecte actua com a tema o nucli de la descripció, que el descompon en una sèrie d'aspectes (la situació, les qualitats, els elements o parts que l'integren), sempre selectiva, que tenen una relació de la part al tot amb aquell, és a dir, una relació d'inclusió.

La descripció d'un jardí pot implicar l'enumeració de la seva localització, les qualitats i els elements de què consta (arbres, plantes, flors). Pren com a punt de partida alguns dels passatges de la novel·la que descriu el jardí de la casa familiar i fes-ne una recreació amb més plantes (cerca informació sobre el nom de les plantes i la seva etimologia llatina).

13

Les flors i els seus colors tenen una càrrega simbòlica a totes les obres de Mercè Rodoreda. A l'Institut Estudis Catalans, han creat un jardí dedicat a Mercè Rodoreda. Anna Font, de l'arxiu Mercè Rodoreda, en parla en aquest [enregistrament](#):

Jardins de Mercè Rodoreda a l'IEC

Busca en la lectura referències a les flors, tria'n alguns exemples i cerca'n la simbologia. Fins i tot, les flors són presents en alguns títols de les seves obres. Com diu la narradora: «Les flors no són mai mal auguri.»²⁷

14

La Mercè ha de deixar els estudis a l'edat de 9 anys per cuidar el seu avi. En les pàgines següents, la Mercè farà al·lusió a les lectures i les poesies de B. C. Aribau; Jacint Verdaguer, de qui té un monument al jardí, i Joan Maragall, de qui l'avi li llegeix poemes.

Llegeix el poema «Mimosa» de Joan Maragall, que destaca pel valor de la paraula i de la llengua, i analitza les figures retòriques que reconeguis.

²⁷ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 176.

«Mimosa»

Avui la mimosa altiva
se m'ha posat al davant
tota plena d'arracades
i penjolls i fils daurats.
S'ha fet una minyonassa
que no ho hauria dit mai:
tan xica que la plantàrem
i tan prima d'un sol tany!
Ara fins m'ha fet respecte
amb aquesta majestat
que fa anar les arracades,
vanitosa, encà i enllà...
Deu ta guard, galan minyona!
Mil perdons...

Que Déu te guard!

Joan Maragall

Joan Maragall i Gorina

15

Quan Mercè cau malalta amb una febrada molt forta fins a 40 graus de temperatura, recorda l'olor del seu oncle i el record li produeix una sensació desagradable i exclama: «L'amor et fa fàstic».²⁸ Una expressió reconeguda de la novel·la *Aloma*. Llegeix el text de Vicenç Pagès Jordà: «Les olors de la literatura»²⁹ i cerca exemples de sinestèsia, la figura literària que associa dos elements relacionats amb camps sensorials diferents.

²⁸ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora, op. cit.*, p. 92.

²⁹ Vicenç Pagès Jordà: [«Les olors de la literatura»](#)

Els personatges

Els personatges es van construir al llarg de la novel·la a partir de les informacions que apareixen al llarg del text. Per a caracteritzar un personatge narratiu podem tenir en compte la seva fisonomia, amb trets peculiars, com ara la manera de vestir, de parlar, el seu registre dialectal..., el caràcter, la posició social, les maneres d'actuar, entre altres aspectes.

16

Analitza com es presenta el personatge principal d'aquesta obra, la Mercè. Fes una relació dels seus trets més característics, físics i psicològics, els seus conflictes interns, la seva situació dins la família i el contrast amb els altres personatges de la novel·la.

Dins els tipus de personatges, existeixen els **personatges principals**, que protagonitzen la història i viuen el conflicte de la història narrada, i els **personatges secundaris**, que per contrast amb el personatge protagonista, ajuden a caracteritzar-lo i tenen diferents funcions, que aporten contingut i versemblança a la història.

Encara ens valen les aportacions de l'escriptor anglès E. M. Forster en l'estudi de la novel·la³⁰ que diferencia entre **personatges plans i rodons**. Segons Forster: «Els personatges plans eren anomenats "humors" en el segle disset, i de vegades són anomenats tipus, i de vegades caricatures. En la seva forma més pura, estan construïts al voltant d'una única idea o qualitat: quan hi ha més d'un factor en ells, tenim el principi de la corba camí de fer una rodona.»³¹ I continua: «[...] una novel·la que sigui mínimament complexa requereix tot sovint tant de personatges plans com rodons, i el resultat de les seves col·lisions és més semblant al de la vida [...]»³²

Sobre els personatges rodons, Forster puntualitza que tots els personatges són rodons o són susceptibles de ser-ho: «La prova d'un personatge rodó és si és capaç de sorprendre d'una manera convincent. Si no sorprèn mai, és pla.»³³

³⁰ FORSTER, E. M. *Aspectes de la novel·la*. Barcelona: Editorial Empúries, 1992.

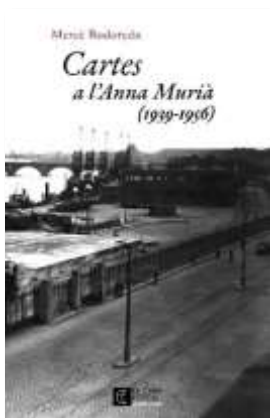
³¹ FORSTER, E. M. *Aspectes de la novel·la, op.cit.*, p. 59

³² Ídem, p. 61.

³³ Ídem, p. 66.

17

Alguns dels trets característics de la protagonista també són presents en les cartes que Mercè Rodoreda va escriure a l'amiga seva Anna Murià. Sabries trobar-los?

Estimada Anna, vas lligada a la millor època de la meva vida. Sé que, tant si ens trobem d'aquí a dos anys o d'aquí deu, la nostra amistat serà tan saborosament fresca i tan colpidorament forta com quan corries pel parc una nit sense estrelles per advertir-nos que una tempesta acabava d'esclatar. Una amistat, a més a més, assaonada pel temps i que l'absència hauria valorat. Tinc els teus retrats davant mentre escric. Tant tu com en Bartra doneu la sensació d'haver assolit allò que Huxley en diu «la pau de les profunditats». Jo, ai lassetta de mi!, canvio d'angoixes com de vestit i de la blava passo a la groga que encara és pitjor. He passat penes i misèries, vaig viure sola un any i mig, he viscut molt i he produït poc. D'ençà que els alemanys són fora, és a dir, d'ençà que sento una sensació de seguretat al meu voltant hem viscut molt de temps sota un règim d>alertes i bombardeigs; a Bordeus els alemanys hi feien una base submarina, m'ha agafat la febre d'escriure. El drama és que no puc. Treballo fins l'embrutiment per a mal viure. Faig camises de dormir. I combinacions per a un magatzem de luxe. Això sí, ho faig magistralment. Tinc una màquina i un maniquí i el meu desig més fervent és de veure-ho tot en flames. Confidències sentimentals? Mercè, Mercè, com t'has tornat? Aspiro com a suprema felicitat, a posseir un vestit de gasa negra amb estrelles brodades, pailletées, un braçalet bonic i moltes sabates exquisides. L'amor? No el vull ni amb minúscula ni amb majúscula. És un joc que, a mi, em decep. No sé mai si guanyo o si perdo. [...]" (*Cartes a l'Anna Murià* (1939-1956): 34, 35)

18

Sabies que Mercè Rodoreda va dibuixar i pintar? Fa uns anys, la Fundació Mercè Rodoreda va publicar la seva obra plàstica, on podem veure pintures, dibuixos de molt diferent estil. Alguns segueixen Joan Miró, Pablo Picasso, Paul Klee...

Consulta: Mercè Rodoreda, [Obra plàstica](#). Barcelona: Institut Estudis Catalans-Fundació Mercè Rodoreda, 2016, per fer-te una idea de les seves pintures i els seus dibuixos.

Obres plàstiques de Mercè Rodoreda. Fons de la Fundació Mercè Rodoreda

T'atreveixes a fer un dibuix de la protagonista a partir dels trets que es van detallant al llarg de la novel·la?

19

En aquesta novel·la apareixen diferents personatges secundaris, tria'n dos i fes-ne una descripció. Sobretot tingues en compte quina idea o qualitat en destaca el narrador.

Pots utilitzar la proposta d'Enric Sullà³⁴ per recollir les dades de la caracterització d'un personatge:

Aspecte extern	Personalitat	Posició social	Accions protagonitzades o patides (conflictes)	Relació amb altres personatges

³⁴ SULLÀ, Enric. *Narrativa*, op. cit., p. 28.

20

«Zerafina» és un conte de Mercè Rodoreda aplegat a *La meva Cristina i altres contes*.³⁵ Llegeix-lo i busca els paral·lelismes amb el personatge recreat per la narradora de *Paraules, flors i pólvora*. En aquest exercici d'intertextualitat, quins trets del conte de Rodoreda identifiquis en la novel·la de Cinta Arasa?

Per a caracteritzar un personatge, també és important el llenguatge, com parla, com s'expressa. Justament hi ha dos personatges a *Paraules, flors i pólvora* que poden ajudar a entendre-ho: la Serafina i en Pep.

21

Sabries reconèixer en quin registre dialectal parla en Pep? Fes una breu comparació dels trets més rellevants del dialecte oriental i occidental de la llengua catalana.

El narrador

El narrador és el personatge o la persona que explica la història, que cal diferenciar de l'autor de l'obra. L'autor és el creador del narrador com de la mateixa narració, però no hem d'identificar-los. El narrador pot tenir un nom conegut al llarg de la història que es conta, o bé, no tenir-ne.

Quan llegim una narració, acceptem l'anomenat «pacte de ficció», és a dir, fem una suspensió de la incredulitat per tal de dotar de versemblança els fets que es narren.

Els narradors poden ser de tres tipus: el **narrador extraheterodiegètic** (narrador que explica la història des de fora i no hi té res a veure), el **narrador extrahomodiegètic** (narrador que explica, des de fora, els fets que ha viscut en qualitat de protagonista o de testimoni) i, finalment, el **narrador intraheterodiegètic** (el personatge que conta una història en la qual no hi participa).

Per saber si el narrador forma part de la història o no, utilitzem la terminologia del narrador heterodiegètic, no en forma part, i del narrador homodiegètic, si forma part de la història.

³⁵ RODOREDÀ, Mercè. *La meva Cristina i altres contes*. Edició a cura de Carme Arnau. Barcelona: Castellnou Edicions (Biblioteca Hermes, núm. 18), 2001.

22

Ressegueix la veu narrativa al llarg de la novel·la *Paraules, flors i pólvora* i determina el tipus de narrador.

En el capítol XII, la protagonista, la Mercè, pren la determinació d'escriure. En el seu entorn, sobretot l'avi, es coneix la seva afecció per l'escriptura. L'avi deia: «Aquesta nena té el do de la paraula».³⁶ Decideix escriure articles per a la revista clandestina que es distribuirà per tot Barcelona.

23

A la pàgina 46 de *Paraules, flors i pólvora* se cita una obra de joventut descartada per Mercè Rodoreda, *Una dona deshonrada*. Busca en la bibliografia les obres descartades per Mercè Rodoreda i fes una reflexió sobre per què descarta aquestes obres fins a la primera obra reconeguda, *Aloma*, de 1938.

24

Analitza el paper de les dones que han fet història i, en especial, de Mercè Rodoreda, a partir d'[aquest vídeo](#).

El punt de vista i la focalització

El **punt de vista** és la posició des de la qual es presenta l'acció de la novel·la. Cal diferenciar entre el punt de vista sobre com es mira una cosa, una persona, un edifici, i el punt de vista de com es considera un tema. Quan es parla de punt de vista d'una novel·la no es distingeix entre qui parla, el narrador, i qui viu la història narrada, que pot ser el mateix narrador o un personatge o diversos personatges. Gerard Genette utilitza el terme **focalització** per afegir en el paper del narrador qui dirigeix el lector, si se situa dins o fora del personatge i quins són els focus més importants d'una narració.

La **focalització** pot ser interna, en la qual el narrador adopta el punt de vista d'un personatge, o externa, el narrador no pren el punt de vista de cap personatge. Considerarem que la focalització és **externa** quan el focus que mira és exterior a la història que narra, per exemple, per introduir nous personatges o per començar capítols. En canvi, considerem que la focalització és **interna** quan el focus que mira és interior a la història que narra. És difícil que aquesta focalització s'apliqui a tota una obra, normalment s'aplica a passatges on la tècnica narrativa és el monòleg interior.

³⁶ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 141.

Sobre l'estil de Mercè Rodoreda, Laura Borràs comenta al «Pròleg a *Mirall trencat*»: «Un dels canvis en l'obra de Mercè Rodoreda serà la delegació del poder narratiu en mans d'un personatge bo i prescindint del narrador omniscient i fent ús de la psiconarració en primera persona. Aquest model d'escriptura —en el qual el *showing* predomina sobre el *telling*— era la pretensió de l'anomenada “generació perduda” nord-americana (Steinbeck, Faulkner, Hemingway...)»³⁷.

Llegeix aquest fragment d'*Aloma* de Mercè Rodoreda:

«"Si m'adormo no faré el sopar." Hauria de tancar els finestrons. El diari duia que havien robat en una casa molt a la vora de la seva. Tot d'una va recordar que no havia donat el gra a les gallines. Va encendre el llum del menjador i va obrir la finestra perquè sortís una mica de claror. La bombeta de damunt de la vidriera feia uns quants dies que s'havia fos. Les gallines ja estaven ajocades. Va abocar el blat de moro a la menjadora i va fer quatre crits per espavilar-les. Després va tornar a tancar la finestra del menjador. Estava tan avorrida que s'anava enrabiant. Per què Joan havia hagut de dir a Robert que la dugués a passejar i per què Robert no l'havia tret?»³⁵

En l'estudi introductori a l'edició citada d'*Aloma*, Neus Real ho precisa: «El joc entre la narració en tercera persona i la focalització interna en la protagonista possibilita la introducció de tots els recursos i procediments que vehiculen la comprensió de molt més que no es diu. Per entendre-ho de pressa: el narrador “sap” moltes més coses que el personatge [...]»³⁹

25

El conte «El mirall»⁴⁰, que forma part de l'obra *Vint-i-dos contes*, amb la qual Mercè Rodoreda va guanyar el premi Víctor Català el 1957, podria ser el punt de partida de la novel·la *Mirall trencat* publicada l'any 1974. Llegeix aquest conte i analitza'n el punt de vista.

³⁷ BORRÀS CASTANYER, Laura. *Poètiques catalanes del s. XX*. Barcelona: UOC, 2008.

³⁸ RODOREDÀ, Mercè. *Aloma*. «Estudi preliminar, propostes de treball i de comentaris de text a cura de Neus Real». Barcelona: Edicions 62, 2006 (Educació 62, 16). p. 132.

³⁹ REAL, Neus. «Estudi preliminar, propostes de treball i de comentaris de text a cura de Neus Real» a Mercè Rodoreda, *Aloma*, *op. cit.*, p. 39.

⁴⁰ «El mirall» dins Mercè Rodoreda, *Vint-i-dos contes*. Barcelona: Editorial Selecta, 1958 (1a edició).

26

Fes una anàlisi del punt de vista, la focalització, a l'obra *Paraules flors i pólvora*.

La llengua i l'estil literari

27

Al llarg de la novel·la apareix vocabulari relacionat amb la moda i la costura. Com ja saps, Mercè Rodoreda va treballar com a modista per guanyar-se la vida a l'exili. En aquesta taula en trobaràs alguns exemples. Completa-la i assegura't que en coneixes el significat.

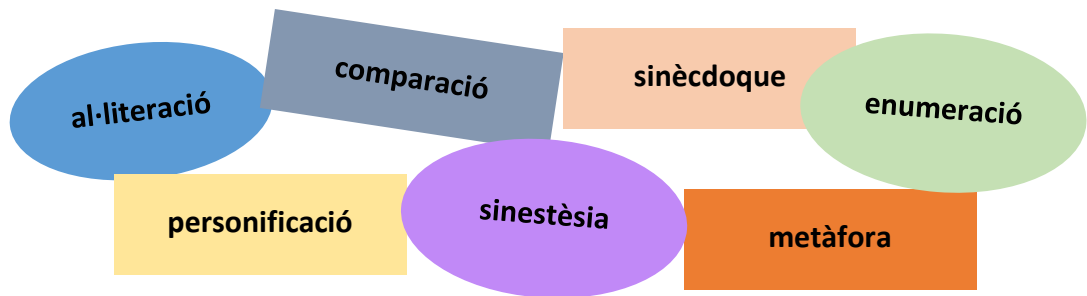
tipus de teles	costura	moda (general)
lli, cotó, randa de Flandes, organdí, batista, crespó, (p. 19) llana jaspiada (p. 68)	sargir (p. 19) canviar el coll, puntades (p. 67) tall de biaix (p. 66) merceria, botons de nacre, fils, gafets (p. 132) fil i agulla (p. 144)	lluentons d'atzabeja (p. 16) combinació arnar-se (p. 67) randes (p. 66)

28

També hi resseguim frases fetes i expressions pròpies i genuïnes de la llengua catalana. Anota'n algunes més i explica'n el significat amb les teves pròpies paraules. Després, compartiu-les a l'aula i creeu-ne un glossari col·laboratiu al *classroom* o *moodle* de la matèria.

Fases fetes	Expressions
ser la princesa del pèsol (p. 10) no veure's amb cor de fer alguna cosa (p. 54)	llepafils (p. 10) barbamec i carapigat (p. 25)

L'estil literari de la Cinta Arasa conté molts recursos expressius per embellir el discurs. Tot i que habitualment els analitzem en poesia, també són presents en altres gèneres literaris, com és el cas d'aquesta novel·la. Fixa't en els següents fragments i relaciona'ls amb el nom de les figures retòriques corresponents. Després, afegeix-hi les que hagi trobat. T'atreviries a crear-ne alguna altra?

- «com parlarien les serps si les serps parlessin, allargassant les esses». (p. 11),
- «Brames, trets, xiscles, tots de cavalls, renecs, ordres proferides amb veu de tro...» (p. 22)
- «[les paraules] Se li havien convertit en una espècie de pedra grossa encastada entre la filera de dents de dalt i la de baix i li impedien de moure les mandíbules» (p. 36)
- «l'angoixa se li enfilava per la gola» (p. 25)
- «Molts voldrien tenir a casa uns braços joves i forts» (p. 41)
- «li cremava per dins, com si fos una ferida amb sang i no una sensació que no es pot veure ni tocar» (p. 54)
- «[l'olor de les roses] era tan forta que es podia mastegar, com si fos melmelada de roses» (p. 56)

Compartim la lectura: activitats finals

30

Comprovem les hipòtesis. Rellegeix les respostes de l'activitat 0 i ara, un cop acabada la novel·la, confirma o refuta les hipòtesis que havíeu suggerit sobre el títol de l'obra. Justifiqueu el títol amb fragments o citacions breus del text. A continuació, relacioneu el títol amb aspectes biogràfics de l'autora a partir de la relectura de l'apunt biogràfic de l'apartat «Mercè Rodoreda i Gurguí, un referent literari actual» i les activitats que heu desenvolupat.

31

Has pensat a difondre continguts literaris a través de les xarxes socials? Pensa algun contingut de la novel·la que puguis difondre a través de TikTok, Instagram, Twitter o, per exemple, Whatsapp.

32

Prepareu una tertúlia literària i un debat a l'aula. Una possible proposta seria una tertúlia que podria girar entorn les lectures que la protagonista cita al llibre com *Madame Bovary*, de Flaubert, *Una mena d'amor*, de C.A. Jordana; *Anna Karènia*, de Tolstoi...

Com a punt de partida, podeu analitzar els personatges femenins d'alguna de les novel·les citades. Després, feu el mateix amb els personatges femenins de la novel·la *Paraules, flors i pólvora*.

Un suggeriment didàctic

En aquesta activitat el docent pot adquirir el rol de moderador: donar la paraula, formular preguntes que incitin a la reflexió però sense donar el seu punt de vista sobre la història, per no influir en la visió dels alumnes.

Per tal de realitzar l'activitat, cal conèixer bé el llibre, preparar preguntes per a la conversa i crear un ambient adequat perquè cada membre del grup pugui expressar lliurement el que pensa. Tot plegat afavoreix el debat i l'esperit crític dels alumnes.

Aidan Chambers en el seu llibre *Dime* proposa un seguit de preguntes que ajuden a gestionar **la conversa** per arribar a assolir l'objectiu principal: parlar bé del que s'ha llegit. Parteix de tres tipus diferents de preguntes, que el docent ha d'haver preparat prèviament, en funció de cada lectura.

Les preguntes bàsiques són les que busquen saber si la lectura els ha agradat o no, si hi ha alguna cosa que els hagi desconcertat, i també són aquelles dirigides a buscar connexions amb la pròpia experiència personal o amb d'altres obres que hagin llegit.

Què et suggeria el títol del llibre abans de començar?

Què és el que t'ha cridat més l'atenció d'aquesta història?

Hi has trobat a faltar alguna cosa?

Hi has trobat alguna cosa estranya?

Narra algun fet que t'hagi sorprès?

Has trobat en aquesta història alguna cosa que no hages llegit mai fins ara, en un llibre?

El recomanaries? Per què?

Les preguntes generals són les que proporcionen comparacions i aporten idees, informacions i opinions que donen suport a la **comprensió lectora**:

Quan has vist el llibre, abans de començar-lo a llegir, què n'has pensat? Quina mena de llibre creies que era?

Què t'ho va fer pensar?

Ara que ja l'has llegit, és el que esperaves?

Havies llegit alguna història com aquesta?

Has llegit altres llibres com aquest? En què s'assemblen? En què es diferencien?

Has llegit paraules, frases... que t'hagin agradat?

Si l'autora et preguntés què es pot fer per millorar el llibre, què li diries?

Hi ha alguna cosa que passa al llibre que t'hagi passat a tu?

Quines parts del llibre et semblen més connectades al món de la realitat?

Quan llegies, veies la història passant a la teva imaginació? Quins passatges se t'han quedat més gravats al cap?

Quantes històries diferents pots trobar en aquesta història?

Has llegit el llibre de pressa o a poc a poc? T'agradaria tornar a llegir-lo?

Què els diries als teus amics sobre el llibre?

Què és per a tu allò més important del llibre?

Algú sap alguna cosa sobre l'autora, sobre com va escriure la història? On? Quan?...

Les preguntes específiques fan referència als elements narratius que hem treballat.

I finalment, es pot preparar **un debat**. Això permet crear un text argumentatiu on cada alumne ha d'exposar els motius, les raons, els arguments que el porten a defensar un tema o un altre. En un debat cada participant escolta el parer dels altres i hi exposa el propi, procurant fer èmfasi en els punts de coincidència i en els de discrepància. El docent només intervindrà amb preguntes quan cregui que cal incidir en algunes qüestions que permetin aprofundir més en el contingut i en l'impacte de la lectura en l'alumne o a mostrar visions més àmplies o diferents.

33

També podeu organitzar un **club de lectura** entre un grup d'alumnes que tinguin ganes de compartir lectures i parlar-ne. Es pot proposar una altra lectura d'una autora catalana, per exemple, llegir amb atenció *Aloma*, de Mercè Rodoreda, amb la qual s'inspira en bona part *Paraules, flors i pólvora* per tal de fer una lectura comparada. Ressenyeu les diferències entre el final de *Paraules, flors i pólvora* de Cinta Arasa i el final d'*Aloma* de Mercè Rodoreda.

34

Llegir en veu alta és una bona eina per a millorar la comprensió de la lectura i l'expressió oral. Tria un fragment del llibre i llegeix-lo davant dels companys. Podeu trobar informació i eines de suport en el [web del Certamen de lectura En veu alta](#).

Pautes de lectura en veu alta

Per a millorar la lectura, es recomana de tant en tant que el docent llegeixi als alumnes a l'aula.

La narració, la recitació o la lectura en veu alta per part del docent és una activitat indispensable perquè els alumnes accedeixin als textos. Saber transmetre un text als altres és una habilitat professional molt necessària, ja que aquesta via de recepció facilita la comprensió dels oients, els mostra com es llegeix i, en el cas dels textos literaris, promou la vivència i l'efecte estètic. Es poden programar breus espais setmanals per a aquesta mena d'activitat.

La lectura prosòdica, o lectura expressiva, té un gran impacte en la motivació del lector per llegir i en la millora de la comprensió lectora. És important, també, que els alumnes vegin llegir els professors. El model de lectura silenciosa per part dels ensenyants és important perquè molts alumnes no tenen models lectors adults.

Les lectures s'han de preparar:

- ✚ Llegir en silenci.
- ✚ Subratllar o encerclar les paraules que no es coneixen o que resulten poc conegudes i repetir-les diverses vegades.
- ✚ Assegurar que s'entén TOT el que diu el text.
- ✚ Fixar-se en la puntuació. Remarcar, sobretot, els punts i seguit (el fraseig), i els (! ?).
- ✚ Si cal, efectuar anotacions al marge relacionades amb l'entonació.
- ✚ Practicar la vocalització (llegir el text amb un llapis a la boca, fent esforços perquè s'entengui).

S'ha d'assajar la lectura en veu alta (tenir en compte la posició del cos, la velocitat, el volum i la projecció de la veu) davant d'algú. Podeu orientar-vos amb l'ajuda dels audiollibres, que són un bon recurs per comprovar la bona dicció en la lectura. Un altre recurs que podeu consultar és són els deu consells per a una bona lectura en veu alta, del poeta i rapsoda Josep Pedrals, que podeu veure i escoltar en [aquest vídeo](#).

35

La Mercè deixa aviat d'anar a l'escola per quedar-se a casa i cuidar l'avi malalt. Abans, i encara en determinats països, les noies no podien anar a l'escola o tenien moltes dificultats per anar-hi. Vegeu el [següent vídeo](#). I també el discurs a l'ONU de Malala Yousafzai, la jove a qui un talibà va disparar per defensar el dret de les nenes a l'educació al seu país, el Pakistan.

A partir d'aquesta informació, escriu un text argumentatiu sobre la defensa dels drets de les nenes a l'educació en països on és prohibida.

36

Imagina't que ets la Mercè i l'Eudald t'encarrega una narració breu, de mig full, per publicar-la a la secció de ficció de la revista. Pots partir de la notícia d'un diari i convertir-la en un conte. Inspira't en el conte «Llibertat» que escriu

la Mercè. Després, llegiu en veu alta els vostres textos i decidiu quin conté l'estil més proper a Mercè Rodoreda. D'altra banda, seríeu capaços de reproduir les seccions de la revista? Per grups us les podeu repartir:

«La revista tindria una pàgina per davant i per darrere sencera dedicada a la informació real, lliure de censura, mitja pàgina de lliçons de gramàtica i lèxic català, mitja pàgina de literatura, mitja d'humor i l'altra mitja ocuparia alguna il·lustració». (p. 142)

37

L'autora de *Paraules, flors i pólvora*, Cinta Arasa, a l'epíleg «Realitats i ficcions. Perquè una novel·la són paraules» explica la seva relació amb l'obra de Mercè Rodoreda: «Suposo que la vaig escriure perquè puc dir que escric gràcies a Mercè Rodoreda.»⁴¹

Llegeix-lo i, a partir de la seva bibliografia, pensa i anota preguntes que faries a l'autora en una possible trobada després de la lectura.

Per consultar la biografia, l'obra i les entrevistes a Cinta Arasa, clica en [aquest enllaç](#).

L'escriptora Cinta Arasa

Cinta Arasa i Carot neix a Jesús, Tortosa, el Baix Ebre, el 1978.

És llicenciada en Ciències Polítiques i de l'Administració. Escriu des que tenia onze anys i mai no ha deixat de fer-ho, i espera escriure fins a l'últim dia, perquè ho necessita tant com respirar.

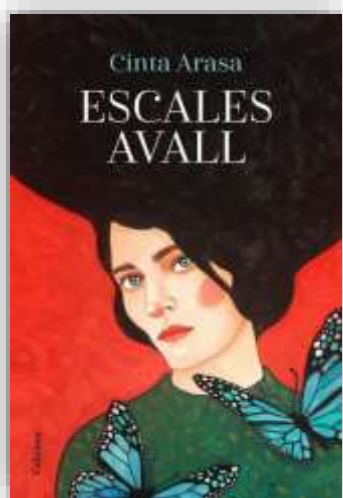
El desembre del 2013 obté el Premi de narrativa juvenil Enric Valor, convocat per l'Editorial El Bullent i l'Ajuntament de Picanya, amb la novel·la *Vaig fer la maleta un dia de juny*, que es publica el febrer del 2014. El 2021, guanya el Premi Crítica Serra d'Or de

⁴¹ ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*, op. cit., p. 217.

Creació Juvenil per la novel·la inspirada en l'adolescència de Mercè Rodoreda, *Paraules, flors i pólvora* (Animallibres, 2020).

Anteriorment, havia guanyat un accèssit del Premi de narrativa infantil *Vet aquí un gat de Montcada i Reixach* (2006), i el Premi La Font del Ferro de Tona de narrativa 2004, amb el relat "Pols de Marbre", i el Joan Cid i Mulet de narrativa amb "Quan Bakunin ens parlava a cau d'orella".

És autora de la novel·la *Arran de l'Ebre* (2009) i *Escales avall* (Columna, 2021). També dels llibres per a infants *On és el sol, Cucafera?* (Aeditors, 2007), *Emergència al País de la Màgia* (Onada Edicions, 2010), *El món dalt d'una sabata* (Barcanova, 2012), *Missió Trobairitz!* (Animallibres, 2013) –traduït a l'occità el 2017–, *La lluna és dolça, Ahmed* (Cadí, 2013), *Zeneib, la primera enxaneta* (Cadí, 2013), *Ja som a l'hivern!* (Barcanova, 2013), *Ha arribat la primavera!* (Barcanova, 2014), *L'estiu és aquí!* (Barcanova, 2014), *Comença la tardor!* (Barcanova, 2014), *Les fades són calbes* (Jolibre-Santillana, 2016) –que figura a la llista d'honor de *Cuadernos de literatura infantil y juvenil* com un dels cent millors llibres infantils publicats a l'Estat espanyol l'any 2016–, *Mama, vull que siguis com un elefant!* (Animallibres, 2017), *En Bernat, el gat afamat* (Jolibre-Santillana, 2017), *La paraula màgica* (Somoslibros, 2018) –traduït a l'espanyol–, *El Gla, un aprenent d'esquirol* (Barcanova, 2019), *Acqua alta* (Jolibre-Santillana, 2021), *Sant Jordi i el drac* (Brúixola, 2022) –traduït a l'espanyol– i *Els fets d'armes de Catalunya* (Sidillà, 2022).

Té poemes i narracions en reculls d'autors diversos. En poesia, a *Joves poetes catalans* (2004) el poemari «Setembre a Barcelona», i en narrativa «La biografia de l'Ebre» a *Estius a l'Ebre* (2007), «Cinc sentits per a l'últim estiu» a *Onze pometes té el pomer* (2008), «El trabuc de Panxampla» a *Galeria Ebrenc* (2009) i «l unes mitges amb costura o el primer dia» a *Antologia de joves escriptors dels Països Catalans* (2013), entre d'altres.

Ha publicat articles relacionats amb literatura, política i història política a *Serra d'Or*, *l'Avui*, *Sàpiens*, *El Diari de Tarragona* i *Novacat*.

En aquest enllaç pots veure el [vídeo d'agraïment](#) de l'autora al Premi de Crítica Serra d'Or 2021 a *Paraules, flors i pólvora*.

38

Escolliu alguna frase o fragment de l'obra que us hagin agradat especialment o que us hagin cridat l'atenció i compartiu-los a classe. Seleccioneu-ne alguns per crear una [postal literària](#) a l'estil de les que confecciona la Institució de les Lletres Catalanes per difondre els escriptors. Dissenyeu-les digitalment, imprimeu-les en color i ompliu l'aula, el centre, la biblioteca... amb les vostres propostes per incentivar la lectura de la novel·la. També les podeu compartir a l'Instagram o al web del vostre centre educatiu.

39

Coneixeu activitats entorn la lectura com Disfressa el teu llibre, el Bibliotràiler, el *Bookface*, el *Knolling* literari o La caixa de llibres? Trieu en grup una de les propostes i presenteu el resultat a classe.

Solucionari

0

Resposta oberta. A la coberta hi ha il·lustrades [camèlies](#).

1

La trama de la història s'ha de configurar a partir dels paral·lelismes de les vivències de la protagonista i els fets històrics que transcorren en la novel·la. L'alumne pot escollir, com a fets més importants en la història de la Mercè, la vida i les feines de casa amb els pares, la coneixença de l'Ermengol i els seus amics, el retrobament del senyor Ametller, un amic del seu avi ja mort, la integració al grup clandestí i les converses amb la Serafina, l'enamorament de la Mercè, etc.

2

Resposta oberta.

3

Resposta oberta.

4

Podeu cercar informació a plataformes digitals, com ara:

- a l'arxiu de CCM: [la Mancomunitat 100-anys/arxiu-sonor](#)
- a l'exposició inaugurada el 2014 al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona: [Inici del demà. La Mancomunitat de Catalunya: 100 anys](#) i en seu el catàleg.
- en obres específiques d'història com el Diccionari d'Història de Catalunya d'Enciclopèdia catalana: [Mancomunitat de Catalunya](#)
- a la revista de divulgació històrica, *Sàpiens*: https://www.sapiens.cat/commemoracio-dels-100-anys-de-la-mancomunitat-de-catalunya_159516_151.html

5

Podeu consultar: <https://cgtcatalunya.cat/tag/moviments-socials/>

El Museu d'Història de Catalunya compta amb un dossier per als docents per treballar aquest període amb els alumnes i activitats relacionades, vegeu: [Catalunya 1900-1939](#)

Alguns fragments de l'obra que també es poden comentar són els següents:

«L'avi ja no hi era, per sort, i no podia veure els estirabots d'aquell general que havia anat de Barcelona a Madrid a prendre el poder, es veu, de bracet del rei» (p. 16)

«[...] i en Freixes, el president, en un racó, amb l'ensurt a dins, li havien explicat que havien vingut un grup de soldats a matadegolla, a dir-los que l'activitat de l'Ateneu quedava clausurada per l'ordre del general Primo de Rivera i en compliment del Reial Decret del 18 de setembre.» (p. 18)

«i, de sobte, un home li cau als peus mateixos. Portava la brusa grisa, d'obrer, estripada i bruta, i la Mercè va veure com li sagnava la boca. [...] De lluny es van sentir trets i, de seguida, va notar la fortor de l'olor de la pólvora» (p. 22-23)

«Però la veritat és que, a principis del segle xx, a Catalunya, encara que alguns havien fet fortuna, d'altres encara es ressentien de l'herència que havia deixat la fil·loxera: la fam i la penúria. [...] la mort, la malaltia, la pobresa i la resignació eren l'únic destí realista per a molts joves, obligats a embarcar a la guerra d'Àfrica, per un rei i una pàtria que els eren aliens, o a esllomar-se a les fàbriques tèxtils que proliferaven a molts llocs del país per un sou de misèria.» (p. 40-41)

«els pares, l'avi i uns veïns a qui havien convidat brindaven amb cava, s'abraçaven i feien visques a la Mancomunitat i a Catalunya». (p. 59)

«Tots havien aixecat molt la veu, tots gesticulaven alçant els punys, bandejant els braços com si fossin una espasa...es feien els milhomes». (p. 72)

«Mentrestant, a poc a poc, als pobles i ciutats de Catalunya s'hi produïen canvis que, com des que hi havia hagut el cop d'Estat, alguns es miraven amb llàgrimes als ulls, maleint en veu baixa la dissort que els tocava viure, mentre que d'altres aplaudien amb ganes i ho celebraven en públic, dient que ja era hora que algú posés ordre a aquell desgavell que havia regnat en els darrers anys». (p. 129)

6

Resposta oberta.

7

Els alumnes i el docent poden consultar l'arxiu de les Revistes Catalanes Antiques (ARCA) i cercar alguna publicació sobre el període que comprèn la novel·la.

ARCA: Sobre la manca d'accés a la informació, la censura i la prohibició del dret a la reunió i manifestació, es pot crear un debat entorn el tema amb els estudiants o que els estudiants escriguin un text sobre la situació d'un país on la censura sigui ben present avui dia.

A l'obra...

«La Mercè, com tothom, va haver d'aprendre a llegir les notícies d'una altra manera perquè la censura tenia uns filtres esmoladíssims i moltes publicacions sortien al carrer amb tantes tergiversacions que semblava que parlessin d'un altre país i d'una altra època. Malgrat tot, també van començar a córrer pamflets amb la informació real, de vegades impresa en soterranis, de vegades escrita a mà...» (p. 131)

8

Hi ha diverses analepsis o retrospeccions, que consisteixen a evocar un fet passat, sobretot, per evocar la figura de l'avi que, quan comença la novel·la, fa dos anys que és mort.

El passatge citat té relació amb el suport del president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, al cop d'estat del militar Miguel Primo de Rivera el 13 de setembre de 1923 que va suposar un retrocés en les llibertats individuals i col·lectives de Catalunya:

«Ens han prohibit la llengua, la senyera, el teatre, les escoles, les revistes, els diaris..., Merceneta. I el Puig i Cadafalch i companyia hi han caigut de quatre potes. Ara tot són laments i estripar-se les vestidures, però bé que li reien les gràcies fins no fa gaire.» (p. 114)

9

Es tracta d'una prolepsis o anticipació: «En aquell moment no es podien imaginar que no arribarien a poder quedar mai».

La narradora dona pistes que aquell període s'allargarà i suposarà un pas endarrere en la història de Catalunya, respecte als seus drets col·lectius, a causa d'empresonaments o exilis per fugir de la dictadura.

10

La història dura aproximadament un any. S'inicia amb un capítol titulat «15 d'octubre de 1923», que ens situa en plena dictadura de Primo de Rivera, i acaba amb el capítol XVIII intítulat «I amb l'estiu, la paraula». Un dels punts de referència en el pas de les estacions i determinades referències temporals com ara l'1 de novembre amb la visita al cementiri o la festivitat de Sant Jordi.

11

Resposta oberta.

12

Resposta oberta. Podeu compartir aquests fragments amb l'alumnat i tenir en compte que sovint hi ha un lligam entre l'estat emocional dels personatges i l'escenari:

La torre tenia dos jardins. Del jardí del darrere, no sé per què en dèiem l'hort. Potser perquè només hi havia arbres fruiters i, com a úniques flors, les que feien els rosers enfilats per les parets que el tancaven. [...] Els arbres eren tres o quatre magraners, tres mandariners, dos tarongers de taronges agres, un palosanto esplèndid, groc de fruita quan perdia les fulles i, a l'acabament de l'hort, l'ametller i el saüquer que, deia el meu avi, havia nascut sol. Darrere de l'ametller i el saüquer, creixia, poderosa, una figuera, de figues negres, de coll de dama. Al peu d'aquesta figuera, s'hi amuntegaven pedres que devien haver sobrat de la construcció del monument, maons vells, deixalles d'obres que s'havien fet a la casa i que l'avi guardava, perquè, deia, algun dia podrien servir.

RODOREDA, Mercè (juny 1982). «Imatges d'Infantesa». Dins *Serra d'Or*, núm. 273, p. 34. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

A l'obra...

«L'avi havia fet construir un monument en honor a Jacint Verdaguer al seu jardí» (p. 58)

«que si obrir un rec que m'arribi als rosers del fons, que si un petit mur que em deixi l'hort del darrere arrecerat del vent... » (p. 102)

«Quan se sentia d'aquella manera res no la calmava, i sortia al jardí a mirar les seves flors. A l'hivern moltes plantes semblaven somortes, però els seus ciclàmens, de tons morats i vermelloso, els pensaments, espurnes de color violeta i groc, i algunes roses l'animaven. Sabia que la vida es tornaria a estendre per la resta de racons del jardí quan arribés la primavera...» (p. 126-127)

També podeu rellegir els paràgrafs dedicats al jardí de Can Brusi (p. 55-56) i consultar els passatges recollits al [Mapa literari català](#).

13

En la lectura hi ha nombroses referències a les flors. Una de les més explícites és quan l'oncle regala una rosa de color bordeus a la Mercè el dia de sant Jordi. Justament en ser una rosa vermella, que representa el color de la passió amorosa, la protagonista la rebutja. Acabarà enterrant-la al peu d'una figuera al jardí de la casa (p. 174-175).

També podeu elaborar algun tipus de joc per descobrir diversos tipus de flors.

<https://view.genial.ly/61b61bd0c6b5ca0ddc7bacca>

<https://view.genial.ly/61b649b9248ae40df42a24dd>

14

Si llegim el poema «Mimosa» de Joan Maragall, podem localitzar alguna figura retòrica com ara una hipèrbole en els versos 9-10: «Ara fins m'ha fet respecte/amb aquesta majestat» o una personificació amb l'ús de l'adjectiu «altiva», que acompanya a «mimosa» en el vers 1 o la seva ornamentació pròpia d'una persona en els versos 2-4: «se m'ha posat al davant/ tota plena d'arracades/ i penjolls i fils daurats», entre d'altres. També és destacable l'exaltació del present amb l'ús d'"avui" (v.1) i "aquí" (v.9).

15

El text de Vicenç Pagès Jordà, «Les olors de la literatura», associa personatges d'obres conegudes amb olors, i pudors, per a caracteritzar-los. Per exemple, Prudenci Bertrana per remarcar el vessant animal dels protagonistes de *Josafat* escriu: «Fineta venia d'ensumar el jaç d'aquell mascle poderós; portava els narius plens de sentor d'home».

Una referència entre les moltes que cita és a la novel·la *La plaça del Diamant*: «De fet, podem rellegir la novel·la *La plaça del Diamant* a partir de les olors que desprenen els protagonistes i els escenaris principals. En Quimet, la figura viril, fa una olor de suor forta i d'aigua de colònia esbravada, mentre que en Pere –més dolç i empàtic– s'associa amb la Rambla de les Flors, envaïda de perfums naturals».

16

La protagonista de la novel·la, la Mercè, és un personatge rodó que evoluciona des del primer capítol fins al final. L'alumne pot assenyalar diferents trets físics que es van enumerant al llarg de la novel·la com que és una noia de quinze anys, de trets fins de cara, d'ulls foscos, de constitució física prima i amb tendència a emmalaltir.

Respecte a l'anàlisi psicològica del personatge, la Mercè es mostra com una noia tímida i insegura, fins que coneix un entorn que li permet desenvolupar-se emocionalment. La decisió d'escriure, la relació amb en Pep i la valoració dels companys de la lluita clandestina van en paral·lel a la seva autoafirmació en la construcció de la seva identitat adolescent. Al final de la novel·la, la Mercè es mostra com una noia madura i molt més segura de si mateixa quan decideix escriure articles per a la revista clandestina que es distribuirà per tot Barcelona.

Altres aspectes biogràfics...

Tema	Fragments de l'obra
Els estudis	«des que havia deixat l'escola ja feia uns anys, en emmalaltir l'avi, era com una minyona de casa» (p. 14) «Ja feia molts anys que no podia estudiar, com a ella li hauria agradat. A l'escola hi va anar poc temps. [...] Abans havia anat a dues escoles, una de monges i els darrers anys, molt a prop de casa, a una altra que portaven dues germanes filles d'un militar.» (p. 50) «Ja sé que no has anat mai a l'escola, però el teu avi i els teus pares et van ensenyar millor que a molts col·legis». (p. 116-117)
La manera de vestir	«Com li agradaria lluir un d'aquells vestits, i caminar d'aquella manera pel Liceu... cobert de lluentons d'atzabeja». (p. 15-16)
L'interès pel cinema	«poques vegades hi podia anar, al cinema, perquè era força car. [...] El teatre no li agradava tant com el cinema. Al cinema tot era com més de veritat, encarar que veiessis els actors i les actrius en una pantalla. Al teatre, els tenies a dos pams, si volies, però tot era de cartró pedra, les cases, i els carrers, i fins i tot els arbres i les flors.» (p. 15)
Les lectures	«però alguns li feia vergonya de comprar-los, els d'amor» [...] «Els de guerres no li agradaven, i els d'indis i vaquers, tot i que n'havia llegit molts durant anys, l'havien cansada.» [...] però ara li interessaven més altres històries, històries profundes, que expliquessin coses que també li passessin a ella, o més ben dit, coses que li agradaria que li passessin a ella...» «Així s'havia comprat <i>Madame Bovary</i> » [...] «en va agafar un de Sherlock Holmes» [...] «Li agradaven les històries de misteris, és clar, però potser encara li agradava més conèixer la forma de vida i de pensar de la Gran Bretanya.» (p. 20-21) «Quan eren al jardí de casa, la Mercè sovint recitava els poemes que se sabia de memòria» [...] «Llegien moltes poesies, de molts poetes diferents, però n'hi havia un que llegien sempre, cada dia, [...] Jacint Verdaguer. [...] I després, Joan Maragall, però el millor, Jacint Verdaguer». (p. 57)

	«la pell se li posava de gallina» (p. 58)
El matrimoni	«la Mercè va dir que ja no es casaria mai i que mai no deixaria que ningú la deshonrés, i que viuria més feliç sola, encara que tothom li acabés dient conca». (p. 46)
Els detalls	A la joieria Dalmau-Capdevila «Li agradava mirar coses boniques, li feien oblidar la seva vida, que no n'era gaire, de bonica. Va acostar-se molt al vidre per poder veure, a través del reixat, les joies que hi havia exposades» (p. 70-71)
Les feines de casa	«fent la feina que de casa que la mare li havia encarregat aquell dia - fregar el terra i pelar mongetes per al sopar-» (p. 134)

17

Podeu llegir un fragment de la carta a l'Anna Murià per comentar aspectes relacionats amb el personatge creat per Cinta Arasa: febre d'escriure, passar penes i misèries, l'amor (*Aloma*), la manera de vestir...

18

Resposta oberta.

19

Us proposem els personatges del Pep i l'oncle Joan perquè us serveixin d'exemple a l'hora d'analitzar-ne la caracterització:

Personatges	Aspecte extern	Personalitat	Posició social	Accions protagonitzades o patides (conflictes)	Relació amb altres personatges
Pep	Prim, destaquen les seves faccions facials.	Amable, simpàtic, alegre...	Classe treballadora.	Té una relació amorosa amb la protagonista, alhora, protagonitza la trama sobre les reunions clandestines i les manifestacions.	Serà l'enllaç de la Mercè al món clandestí.
Oncle Joan	Elegant, bon aspecte.	Caràcter dur, de poques paraules i poc afecte.	Classe mitjana, l'americano que ha tornat de fer fortuna a Amèrica, Buenos Aires.	Durant una part de l'obra, no és present, però sí les seves aportacions econòmiques, que ajuden la família de la Mercè. Quan viu amb la família, passa a ser un pretendent de Mercè.	Pretendent de la seva neboda, Mercè i germà de la mare

Hi ha altres personatges secundaris interessants, que podríeu treballar amb l'alumnat: l'avi Pere Gurguí (p. 69), la Julieta (connexió amb *La plaça del Diamant*)...

20

L'autora ha volgut integrar un dels personatges més coneguts i estimats dels contes de Mercè Rodoreda, «Zerafina». En aquesta obra, es tracta d'una noia

humil, però que destaca per la seva perspicàcia i el seu ús de les eses que arrossega quan parla. A *Paraules, flors i pólvora*, Serafina és una noia analfabeta, que treballa en el servei domèstic d'una casa i forma part del nucli que prepara una revista clandestina en llengua catalana. Tot i no veure la Mercè amb bons ulls al principi, l'anima a escriure.

21

En Pep és l'aprenent a l'adrogueria del senyor Ermengol a Gràcia. El noi ha nascut a La Ràpita, a terres de l'Ebre; per tant, la seva varietat dialectal és l'occidental. La veu narrativa en fa referència en alguns passatges: «La seva veu inconfusible, forta, amb l'accent de l'Ebre i les seves eses serpentinaes». ⁴² (p. 11)

22

La veu narrativa de la novel·la és en tercera persona, fet que permet mantenir una mirada distant en la narració pròpia d'una omnisciència objectiva. Les tècniques narratives com ara les descripcions dels personatges, les descripcions dels espais exteriors i interiors, els diàlegs...

23

Segons la biografia de Mercè Rodoreda, sintetitzada en aquest dossier de lectura, sabem que va descartar les novel·les *Soc una dona honorada*, de l'any 1932, *Del que hom no pot fugir* (1934) i també, *Un dia en la vida d'un home* (1934). Amb la perspectiva d'una revisió de la totalitat de la seva obra per a ser publicades les seves obres completes a Edicions 62, l'autora rebutjarà aquestes primeres obres. Possiblement, *Aloma* ja representa per a Mercè Rodoreda la construcció del personatge femení i d'una història emotiva amb una trama ben travada, no com les obres anteriors, poc elaborades i aconseguides. D'aquesta manera, decideix que la seva bibliografia s'iniciï amb *Aloma*, que serà publicada l'any 1938, després del Premi Crexells de 1937, però que és reescrita per l'autora el 1969 per a aquestes obres completes. Entre una i una altra hi ha diferències notables com explica Carme Arnau a «Entre dues Alomes» dins *Mercè Rodoreda. L'obra de postguerra: exili i escriptura*, p. 131-152 (vegeu bibliografia).

24

Resposta oberta.

25

El conte «El mirall» alterna el narrador en 3a persona extraheterodiegètic, que manté distància amb la protagonista, i una narradora en 1a persona extrahomodiegètica en alguns passatges, que narra fets des de fora de la història que ha viscut en qualitat de protagonista, com per exemple en aquest passatge del conte: «... m'enfonsava. M'enfonsava en un pou negre; dues mans invisibles m'agafaven el cap i m'estiraven avall, avall, i enrere». El conte esdevé el *laboratori d'experimentació* de tècniques i temàtiques posteriorment desenvolupades a la novel·la *Mirall trencat*.

⁴² ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*. p. 28

26

L'obra *Paraules flors i pólvora* alterna la focalització externa, quan el focus que mira és exterior a la història que narra, per exemple, per introduir nous personatges o per començar capítols. En canvi, la focalització és interna, quan el focus que mira la història és el de la Mercè, la protagonista de la novel·la.

27

Aquesta activitat permet ampliar el lèxic del camp semàntic de la costura i la moda.

28

Aquí en teniu alguns exemples:

Fases fetes	Expressions
ser la princesa del pèsol (p. 10)	llepafils (p. 10)
no veure's amb cor de fer alguna cosa (p. 54)	barbamec i carapigat (p. 25)
no badar boca (p. 65)	rebombori (p. 27)
a cuitacorrents (p. 70)	llepolia (p. 43)
a ròssec (p. 47)	les nou tocases (p. 47)
encaterinar-se amb alguna cosa (p. 71)	eixorivir (p. 51)
anar amb parsimònia (p. 78)	senyors endiumenjats (p. 62)
girar cua (p. 79)	càsum l'olla (p. 72)
	un tuf de brutícia (p. 80)
	esmunyir-se (p. 80)
	esbufegar (p. 81)
	barrinar (p. 84)
	esgarrifar-se (p. 85)
	galta plena (p. 96)
	balba de fred (p. 127)
	amb els ulls mig clucs (p. 135)
	muts i a la gàbia! (p. 144)

29

Classificació de les figures retòriques, amb altres exemples. També hi trobareu fragments amb repeticions de paraules.

- **al·literació:** «com parlarien les serps si les serps parlessin, allargassant les esses». (p. 11), «un xiuxiueig d'un res dit amb veu baixa» (p. 23), «com la veu de l'avi mort bressolant-la amb els versos de Verdaguer» (p. 126)
- **enumeració:** «Brames, trets, xiscles, tots de cavalls, renecs, ordres proferides amb veu de tro...» (p. 22); «Plorava, somicava, l'abraçava, la mirava, emmarcant-li la cara» (p. 31); «I recordar, somiar, escriure, llegir i desitjar, com sempre, però de manera especial [...]» (p. 95)
- **metàfora:** «[les paraules] Se li havien convertit en una espècie de pedra grossa encastada entre la filera de dents de dalt i la de baix i li impedi-

de moure les mandíbules» (p. 36), «els cementiris eren un vesper arreu de Catalunya» (p. 66)

- **personificació:** «l'angoixa se li enfilava per la gola» (p. 25), «la ràbia se la menjava» (p. 67), «la penombra més absoluta s'havia ensenyorit de la casa» (p. 82), «El cel, blau clar tot el matí, es tornava de color plom a mesura que avançaven les hores, com si volgués deixar Barcelona tancada en una gran campana metàl·lica i glaçada» (p. 85).
- **sinècdoue:** «Molts voldrien tenir a casa uns braços joves i forts» (p. 41)
- **comparació:** «com si amb aquell crit li hagués plantat una bufetada» (p. 54), «li cremava per dins, com si fos una ferida amb sang i no una sensació que no es pot veure ni tocar» (p. 54), «s'ho va treure del pensament com qui es treu un ble de cabells de la cara». (p. 75), «com si fos la punxada d'una agulla que li haguessin clavat a la pell» (p. 80), «la paret va grinyolar com si es queixés per tots els anys que feia que l'havien abandonada» (p. 82), «[les venes] Li creuaven el cos com si fossin rius.» (p. 91)
- **sinestèsia:** «[l'olor de les roses] era tan forta que es podia mastegar, com si fos melmelada de roses» (p. 56)
- **repetició:** «Mai, no la voldria ningú, mai amb aquell cos que se li havia tornat sec i blanc» (p. 91), «Res, és que res no la feia especial» (p. 92). «Mai no estimaria ningú, [...] tampoc mai no l'estimaria ningú» (p. 92)

30

Proposta d'anàlisi del títol *Paraules, flors i pólvora*:

- **Paraules:** importància de l'escriptura i la lectura a la vida de Mercè Rodoreda. Les lectures amb l'avi, la llibreta on escriu el diari... l'escriptura com a part fonamental de la seva vida.
- **Flors:** passió per les flors, el Jardí de Can Brusi. En memòria a l'autora s'han creat els jardins de Mercè Rodoreda (IEC). Presència de les flors i el jardí als títols de diverses novel·les com ara *El carrer de les Camèlies*, *Viatges i flors* o *Jardí vora el mar*.
- **Pólvora:** dictadura de Primo de Rivera i la Guerra Civil.

Referències en l'obra:

paraules		flors	pólvora
lectura	escriptura		
«els llegia de pressa, aquells llibres, amb les mans entresuades, alerta...» (p. 21),	«Va eixugar-se les llàgrimes [...] La llibertat era allò. [...] el	«asseguda al jardí de Can Brusi...» (p. 58), «roser de roses Mister Clark» (p. 56), «glicines» (p. 185)	«II. Olor de pólvora» (p. 19)

paraules		flors	pólvora
lectura	escriptura		
«sovint recitava els poemes que sabia de memòria» (p. 57)	temps li passava de pressa.» (p. 92)	«llessamí» (p. 85)	«Brames, trets, xiscles...» (p. 22)
«les paraules li havien encantat sempre» (p. 59)	«XII. Escriuràs, Mercè» (p. 134)	«Des de dalt de la figuera de l'hort... com si volgués arribar a ser negra». (p. 55 i 56)	«Aquesta ciutat... el perill és encara més gran» (p.34)
«Molts no en sabien, de llegir...» (p. 63)	«Potser hi podria escriure històries... com una nota en una melodia». (p. 139)	«violetes lila un dia i dues roses d'un vermell esclatant» (p. 96)	«L'exèrcit campava...» (p. 64)
«Hi havia una llibreta vella...» (p. 215)	«no n'escric, jo, de poesia, només narrativa» (p. 163)	«els puntets blancs dels pètals [de la flor de l'ametller]» (p. 163)	«Pólvora! [...] Cal posar bombes» (p. 138)
	«Les darreres vint o trenta pàgines [...] les seves inicials: M. R.» (p. 215-216)	«mimoses, violetes, hortènsies» (p. 209)	«olor de pólvora» (p. 208)
		«clavells de moro» (p. 213)	
		«flor de tarongina» (p. 215)	
		«ciclàmens» (p. 126),	
		«rosers, matolls de margarides,	
		pensaments» (p. 127)	

Les il·lustracions de la coberta reforcen els temes principals/elements biogràfics fonamentals de l'autora que es volen destacar.

- flors (camèlies): relació amb la importància de les flors per a l'autora
- taques: minúscules (pólvora) i més grans (sang): relació amb l'època convulsa que va viure. També podrien ser taques de tinta: relació amb la necessitat d'escriure i l'ofici d'escriptora.

31

Resposta oberta.

32

Tingueu en compte el suggeriment didàctic i seleccioneu algunes de les preguntes que us detallem.

33

Si us animeu a llegir *Aloma*, cal fer notar que en tots dos finals les protagonistes afronten el futur amb valentia.

A *paraules, flors i pólvora*, la Mercè se sent feliç per la nota del Pep. Va a la torratxa i troba la llibreta, el tinter i la ploma estilogràfica del seu avi, a qui recorda amb un gran afecte. En llegeix totes les pàgines i comença a escriure en els fulls finals que havien quedat en blanc. «Havia escrit el que acabava de viure. Començava: “L’amor em fa fàstic!”». Tot i que la mare la crida perquè l’ajudi a fer el sopar, decideix continuar escrivint, grans, simètriques i ondulants, les inicials M. R.

Aloma abandona la casa buida després que Anna la menyspreï en saber que està embarassada de Robert. Reflexiona sobre el fet de ser mare i fa un repàs de la seva vida i de la resta de personatges mentre s’acomiada de les estances de la casa. «Havia de ser valenta», sentència el narrador.

34

Resposta oberta.

35

Resposta oberta.

36

Resposta oberta.

37

A l’hora de plantejar les preguntes, es pot incidir en el procés d’escriptura de l’autora i comparar-lo amb el de Mercè Rodoreda. Segur que recuperar-ne alguna citació dels pròlegs publicats pot ajudar a introduir-les.

38

Per dur a terme aquesta activitat, podeu seleccionar algun fragment o frase que us ha agradat especialment o us ha cridat l’atenció i que heu marcat com a **C (citacions)**

39

Es tracta de desenvolupar alguna activitat per fomentar la lectura i la creació artística amb l’objectiu de compartir els productes finals a l’aula o en una exposició a la biblioteca del centre. Amb *Disfressa el teu llibre* els alumnes representen plàsticament el que els ha inspirat la lectura; amb el *Knolling* literari seleccionen objectes i en fan una fotografia zenital al costat d’un exemplar del llibre.

Bibliografia

- ABELLÁN, Joan; BALLART, Pere; SULLÀ, Enric. *Introducció a la teoria de la literatura*. Manresa: Angle Editorial, 1997.
- ARASA, Cinta. *Paraules, flors i pólvora*. Barcelona: Editorial Animallibres, 2020 (2a edició).
- ARNAU, Carme. *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda. El mite de la infantesa*. Barcelona: Edicions 62, 1982.
- ARNAU, Carme. «Mercè Rodoreda o la força de l'escriptura». A: *Literatura de dones: una visió del món*. Barcelona: laSal, 1988;
- ARNAU, Carme. «Mercè Rodoreda.» A: *Història de la Literatura Catalana*, Vol. XI. Barcelona: Editorial Ariel, 1988.
- ARNAU, Carme. *Miralls màgics. Aproximació a l'última narrativa de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62, 1990.
- ARNAU, Carme. *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Edicions 62, 1992. (Biografies)
- BARTHES, Roland. “*La muerte del autor*”, en Nara Araújo y Teresa Delgado (selección y apuntes introductorios), *Textos de teorías y crítica literarias (Del formalismo a los estudios coloniales)*. México: Universidad de la Habana / UAM-I, 2003 (p. 339- 345).
- BASSOLS, Margarida; TORRENT, Anna M. (*Models textuais. Teoria i pràctica*. Vic: Eumo, 1996.
- BASSOLS, Margarida; TORRENT, Anna M. (1997). *El discurs no literari*. A: I. Marí (comp.). *Llengua catalana II* pàg. (7-9) Barcelona: UOC.
- BORRÀS, Laura. *La literatura en un tuit*. Barcelona: Símbol editors, 2017.
- BROCH, Alex. *Mirall trencat. A: Lectures de COU 1998-1999*. Barcelona: La Magrana, 1998; pàg. 253-281.
- CABRÉ, Jaume. *El sentit de la ficció. Itinerari privat*. Barcelona: Editorial Proa, 1999.
- CAMPILLO, Maria; GUSTÀ, Marina. «*Mirall trencat*» de Mercè Rodoreda. Barcelona: Empúries, 1985.
- CASALS, Montserrat. *Mercè Rodoreda. Contra la vida, la literatura*. Barcelona: Edicions 62, 1991.
- CASSANY, Daniel. *La cuina de l'escriptura*. Barcelona: Edicions 62 (Col. La butxaca), 2018.

- CASSANY, Daniel. *Reparar l'escriptura. Didàctica de la correcció de l'escrit*. Barcelona: Editorial Graó, 1993.
- CASTELLET, Josep M. «Mercè Rodoreda». A: *Els escenaris de la memòria*. Barcelona: Edicions 62, 1995; pàg. 29-52. (El Cangur; 175)
- CHAMBERS, Aidan. *Dime*. México D.F.: Fondo de Cultura Económica, 2007.
- COLOMER, Teresa et altres. *Lectures adolescents*. Barcelona: Graó, 2008 (Biblioteca d'Articles, sèrie didàctica de la llengua i la literatura, 165).
- CÒNSUL, Isidor. «La plaça del Diamant, de Mercè Rodoreda». A: *Lectures de batxillerat. 2005-2007*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. Proa, 2006.
- ESPÍ, Antoni; LLOPIS, Tomàs. *Curs de narrativa*. Barcelona: Editorial Laertes, 1988.
- FORSTER, Edward Morgan. *Aspectes de la novel·la*. Barcelona: Editorial Empúries, 1992.
- GADEA, Ferran. "Lectura de Mirall trencat de Mercè Rodoreda". *El gust per la lectura 2018-2019*. Departament d'Ensenyament.
- GARCÍA MÀRQUEZ, Gabriel. «¿Sabe usted quién era Mercè Rodoreda?» *El País* (18 maig 1983)
- GENETTE, Gerard. "Discours du récit". A: *Figures III* (p. 65-282). París: Éditions du Seuil, 1972.
- GENETTE, Gerard. *Fiction et diction*. París: Éditions du Seuil, 1991.
- GENETTE, Gerard. *Palimpsestos. La literatura en segundo grado*, trad. de Celia Fernández Prieto, Madrid: Taurus, 1989.
- GUILLÉN, Claudio. *Entre lo uno y lo diverso: introducción a la literatura comparada (ayer y hoy)*. Barcelona: Tusquets, 2005.
- GONZÀLEZ BATLLE, Jordi. *La Lectura a Secundària: un cas pràctic de dinamització lectora a través de la biblioteca de centre*. Universitat de Barcelona, 2010.
- IBARZ, Mercè. *Mercè Rodoreda*. Barcelona: Empúries, 1991.
- IBARZ Mercè. *Mercè Rodoreda. Un retrat*. Barcelona: Edicions 62, 1997.
- IBARZ Mercè. *Rodoreda, un mapa: viatges, faules i lectures*. Barcelona: Editorial Barcino, 2023.
- JOVER, Guadalupe. *Un món per llegir: Educació, adolescents i literatura*. Associació de Mestres Rosa Sensat, 2007.
- KRASHEN, Stephen. *The power of reading: insights from the research*. Libraries

Unlimited, 2004.

- LLUCH, Gemma. *La lectura al Centre. Llegir (i escriure) llibres, pantalles, documents al Pla de Lectura de Centre*. Alzira: Bromera, 2012.
- MALÉ, Jordi; BORRÀS, Laura (ed.). *Poètiques catalanes del s. XX*. Barcelona: Editorial UOC, 2008.
- MANRESA, Mireia (2013). *L'univers lector adolescent. Dels hàbits de lectura a la intervenció educativa*. Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2013. (Referents, 4).
- MARINA, J.A.; VÁLGOMA, M.. *La màgia de llegir*. Barcelona: Random House Mondadori, 2006.
- MENDOZA FILLOLA, Antonio. *Literatura comparada e intertextualidad. Una propuesta para la innovación curricular de la literatura*. Madrid: Editorial La Muralla, 1994.
- MENDOZA FILLOLA, Antonio (coord.). *Textos entre textos. Las conexiones textuales en la formación del lector*. Barcelona: Horsori Editorial, 2008.
- MOLAS, Joaquim. Pròleg a *La meva Cristina i altres contes*. Barcelona: Edicions 62, 1967.
- MUÑOZ, Teresa. «Entrevistes de Mercè Rodoreda a Clarisme». *Estudis de Llengua i Literatura Catalana (1992-1993)*, núm. 5.
- NADAL, Marta. *De foc i de seda: àlbum biogràfic de Mercè Rodoreda*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Edicions 62; Fundació Mercè Rodoreda, 2000.
- PAGÈS JORDÀ, Vicenç. *Un tramvia anomenat text. El plaer en l'aprenentatge de l'escriptura*. Barcelona, Editorial Empúries (Biblioteca universal, 108), 2002.
- PALAU, Montserrat. «Mirall trencat: la retòrica dels detalls». A: *Comentaris de literatura Catalana de COU. 1988-1989*. Barcelona: Columna, 1988; pàg. 97-108.
- PENNAC, Daniel. *Com una novel·la*. Barcelona: Empúries, 1993.
- PESSARODONA, Marta. *Mercè Rodoreda i el seu temps*. Barcelona: La rosa dels vents, 2005.
- PORCEL, Baltasar. «La força lírica de Mercè Rodoreda». Serra d'Or [Barcelona] (març 1966), VIII. Recollit a *Grans catalans d'ara*. Barcelona: Destino, 1972; pàg. 248- 257.
- QUENEAU, Raymond. *Exercicis d'estil*. Traducció i presentació d'Annie Bats i Ramon Lladó. Barcelona: Editorial Quaderns Crema, 1989.
- RODOREDÀ, Mercè. *Aloma*. Estudi preliminar, propostes de treball i de comentaris

de text a cura de Neus Real. Barcelona: Edicions 62, 2006 (Educació 62, 16).

- RODOREDA, Mercè. *Vint-i-dos contes*. Barcelona: Selecta, 1958.
- RODOREDA, Mercè. *La plaça del Diamant*. Barcelona: Club Editor, 1962. (El club dels novel·listes) [pròleg de Joan Sales]
- RODOREDA, Mercè. *El carrer de les Camèlies*. Barcelona: Club Editor, 1966. (El club dels novel·listes)
- RODOREDA, Mercè. *Jardí vora el mar*. Barcelona: Club Editor, 1967. (El club dels novel·listes)
- RODOREDA, Mercè. *La meva Cristina i altres contes*. Barcelona: Edicions 62, 1967. (Antologia Catalana; 31)
- RODOREDA, Mercè. *Cartes a l'Anna Murià (1939-1956)*. Edició de Blanca Llum Vidal i Maria Bohigas. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans-Club editor, 2021.
- RODOREDA, Mercè. *Agonia de llum. La poesia secreta de Mercè Rodoreda*. Edició a cura d'Abraham Mohino i Balet. Manresa: Angle Editorial, 2002.
- RODOREDA, Mercè. *Obres completes*. Barcelona: Edicions 62, 3 vol., 1976-1984. (Clàssics catalans del segle XX). Vol. I: 1936-1960. Introducció de Carme Arnau. 1976. Conté: *Aloma; Vint-i-dos contes; La Plaça del Diamant*. Vol. II: 1960-1966. 1978. Conté: *El carrer de les Camèlies; La meva Cristina i altres contes; Jardí vora el mar*. Vol. III: 1967-1980. [Nota introductòria de Carme Arnau]. 1984. Conté: *Mirall trencat; Semblava de seda i altres contes; Viatges i flors*.
- RODOREDA, Mercè. *Narrativa completa*. Barcelona: Edicions 62, 2008 (Biblioteca Clàssica Catalana). Vol. I: Novel·les / edició a cura de Carme Arnau. 2008. Conté: *Aloma; La plaça del Diamant; El carrer de les camèlies; Jardí vora el mar; Mirall trencat; Quanta, quanta guerra...* Vol. II: Contes i novel·les / edició a cura de Carme Arnau. 2008. Conté: *Contes i prosa poètica (Vint-i-dos contes; La meva Cristina i altres contes; Semblava de seda i altres contes; Viatges i flors), Ficció i memòria 1980-1982 (Dos contes; Imatges d'infantesa); Novel·les inacabades (La mort i la primavera; Isabel i Maria)*.
- RODOREDA, Mercè. *Obra de joventut. Narrativa i periodisme*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Edicions 62, Fundació Mercè Rodoreda. 2015. Vol. III: Narrativa i periodisme. Edició a cura de Carme Arnau. 2015. Conté: *Sóc una dona honorada?, Del que hom no pot fugir; Un dia en la vida d'un home, Crim, Aloma, Contes (1933-1938), Contes infantils (1935-1938), Articles i entrevistes (1932-1934), Dues al·locucions (1936-1938)*.
- RODOREDA, Mercè. *Obra plàstica*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, Institut d'Estudis Catalans. Arxiu Mercè Rodoreda, 6, 2016. [Amb textos de Daniel Giralt-

Miracle i M. Rosa Villanueva]

- RODOREDA, Mercè. *Mercè Rodoreda: els miralls interiors* [Enregistrament de vídeo]. Barcelona: Iniciatives Audio-Visuals, 1992. (Viure i escriure). [Conté fragments d'una entrevista de Mercè Vilaret a Mercè Rodoreda, a Televisió Espanyola].
- ROIG, Montserrat. «L'alè poètic de Mercè Rodoreda». A: *Retrats Paral·lels*, 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976; pàg. 163-176. (Biblioteca Serra d'Or; 8)
- SOBRE, J. M. «L'artifici de La plaça del Diamant, un estudi lingüístic». A: *In memoriam Carles Riba*. Barcelona: Ariel, 1973; pàg. 362-375.
- SOLDEVILA, Llorenç. *Una novel·la són paraules*. Introducció a l'obra de Mercè Rodoreda. Barcelona: Proa, 2000. (Les Eines; 2)
- SOLER, Isabel; TRILLA, M. Roser. *Les línies del text. Introducció a les tècniques narratives*. Barcelona: Empúries, 1989.
- SOLER SERRANO, Joaquín. *Mercè Rodoreda, a fondo*. Barcelona: Editrama, 1980. [vídeo]
- SULLÀ, E. (comp.). *Poètica de la narració*. Barcelona: Empúries, 1994.
- SUNYOL, Víctor. *Esriptura creativa. Recursos i estratègies*. Vic: Eumo Editorial, 2013.